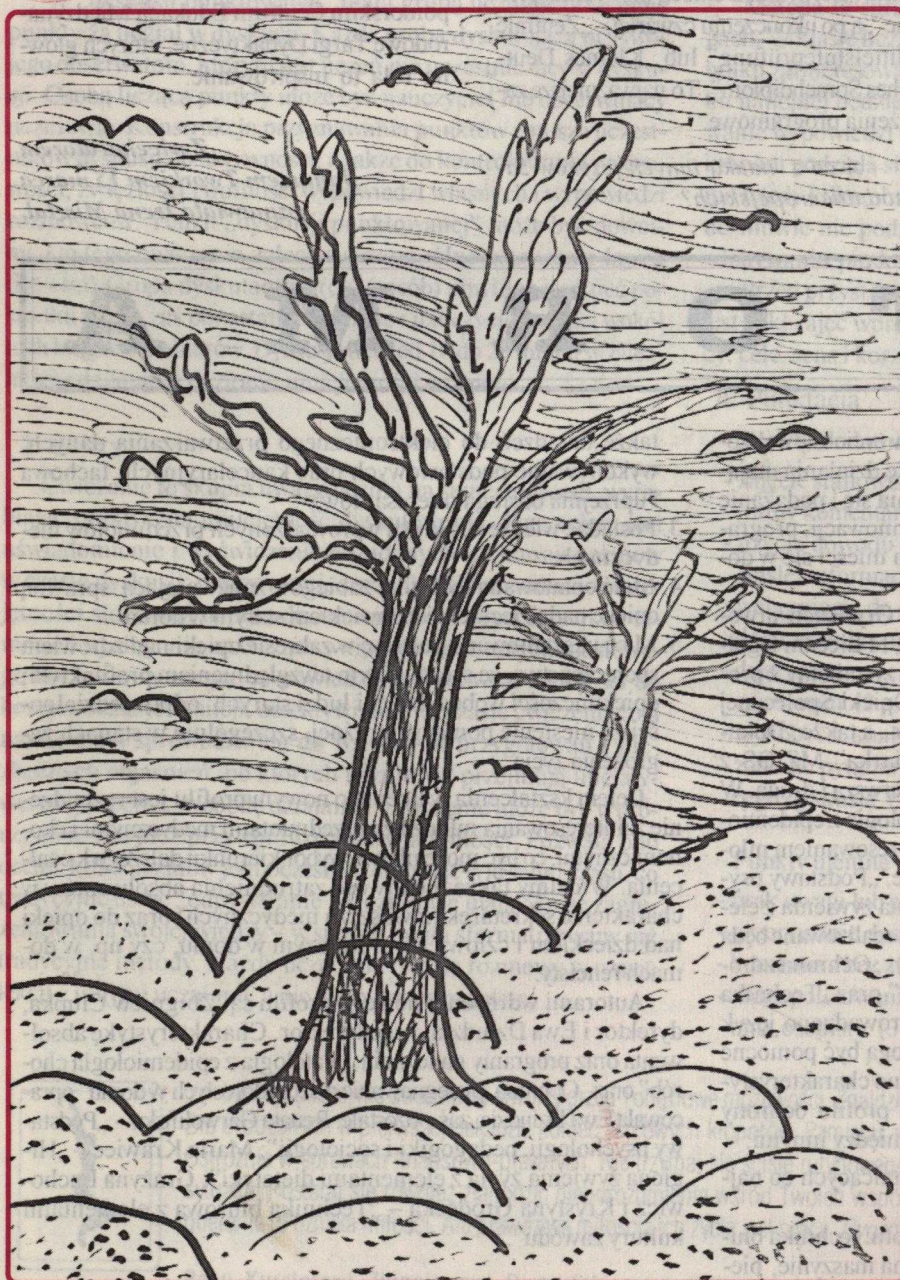

refleksje

● pismo pedagogiczne ● edukacja ● oświata ●

rys. Beata Bednarczyk, kl. IV SP nr 14 w Szczecinie

W numerze:

- *A może dyskusja punktowana?*
- *Urządzić życie po swojemu*
- *Zabawa i gra*
- *Nazywamy uczucia*
- *Rodzinne spotkania z przyrodą*
- *Teka nr 20*

3 (36)

MARZEC 1995

– Kurator Zbigniew Pieczyński od 15 marca jest w Warszawie ...

– Tak, bierze udział w pierwszej naradzie kuratorów, zorganizowanej przez nowego ministra. Jednym z tematów niewątpliwie będą zasady realizacji budżetu.

– Podobno w kwietniu w Szczecinie odbędą się jakieś egzaminy wstępne z języka niemieckiego. Może Pan wyjaśnić, o co chodzi?

– Od nowego roku szkolnego w IX Liceum Ogólnokształcącym powstanie klasa dwujęzyczna. Lekcje geografii, matematyki i chemii, a także część tematów z historii i wiedzy o społeczeństwie prowadzone będą przez nauczycieli z Prenzlau.

W kwietniu przyszedli absolwenci szkół podstawowych będą składać egzamin ze znajomości języka niemieckiego, co stanie się podstawą zakwalifikowania na egzamin wstępny z języka polskiego i matematyki w czerwcu, który ostatecznie zadecyduje o przyjęciu do klasy pierwszej, dwujęzycznej. Z uwagi, że nie przewiduje się klasy wstępnej, planuje się zwiększenie do 6 godzin języka niemieckiego tygodniowo. Młodzież będzie uczestniczyć w wybranych zajęciach lekcyjnych w szkołach niemieckich, spotkaniach z niemieckimi twórcami kultury, działaczami politycznymi i społecznymi, a praktyki językowe odbywać w instytucjach, urzędach landu Brandenburgii. Po ukończeniu klasy trzeciej uczniowie będą mogli przystąpić do egzaminu „Zertifikat Deutsch als Fremdsprache”, a po ukończeniu czwartej – „Zentrale Mittelstufepfprüfung” lub „Kleines Deutsches Sprachdiplom”. To najważniejsze założenia programowe.

– A co z nauką innych języków zachodnioeuropejskich?

– Chcemy, aby młodzież miała możliwość wyboru. Niedawno np. odbyło się spotkanie dyrektorów szkół, w których jest (lub będzie) prowadzony język francuski. Nauką tego języka interesuje się ambasada francuska. Obecny na spotkaniu jej przedstawiciel deklarował konkretne formy pomocy.

– W związku z 50-leciem oświaty szczecińskiej powołano dwa komitety: honorowy i organizacyjny, a szkoły opracowały własne programy. Imprez i uroczystości będzie dużo ...

– Trwają prace obu komitetów. Przygotowujemy szczegółowy informator, wzytator Wiesław Chylek gromadzi materiały. Myślę, że warto wspomnieć, iż z tej okazji w maju odbędą się w Zachodniopomorskim Centrum Edukacji Międzynarodowe Targi Dydaktyczne, których główna rola to inspirowanie.

*Z wicekuratorem
Januszem Tworkiem 15 marca
rozmawiała Irena Misztal.*

R E F O R M A

W wielu szkołach, nie czekając na wejście w życie znolizowanej ustawy o systemie oświaty, podejmuje się działania mające na celu unowocześnienie nauczania - uczenia się i podążanie za potrzebami społecznymi. Wprowadzenie innowacji, programów autorskich, nowych profili kształcenia mieści się w dotychczasowych uregulowaniach prawnych.

Dyrekcja Zespołu Szkół Zawodowych w Gryficach utworzyła, za zgodą Kuratora Oświaty w Szczecinie, II Liceum Ogólnokształcące o profilu: ochrona zdrowia. Skorzystaliśmy z programów nauczania Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Ministerstwa Oświaty z dnia 29.10.1980 r., a także „Dokumentacji programowej dla zawodu pielęgniarka” MZiOS z 23.3.1983 r. Liceum ma dwa oddziały: klasę pierwszą i drugą. W klasie drugiej realizowany jest przedmiot „Patologia z epidemiologią chorób”, który spotkał się z dużym zainteresowaniem młodzieży. W klasie trzeciej zostaną wprowadzone: „Podstawy psychologii, pedagogiki i socjologii” oraz „Higiena żywienia z elementami dietetyki”, w klasie czwartej natomiast realizowane będą przedmioty (z podziałem na teorię i ćwiczenia): „Ochrona zdrowia, pielęgnowanie dzieci i dorosłych w domu” oraz „Technika biurowa z elementami kultury zawodu”. Wprowadzono język niemiecki i język łaciński, gdyż właśnie te mogą być pomocne absolwentom w ich przyszłej pracy. Opracowano charakterystykę absolwenta liceum ogólnokształcącego o profilu ochrony zdrowia, zgodnie z którą absolwent powinien między innymi:

1. Posiadać wiedzę z przedmiotów ogólnokształcących co najmniej w zakresie minimum programowego.
2. Opanować umiejętności w ramach przedmiotu: technika biurowa z elementami kultury zawodu (pisanie na maszynie, bieżąca konserwacja maszyny; redagowanie pism oraz teleksów i telegramów; obsługa maszyn i urządzeń biurowych, w tym

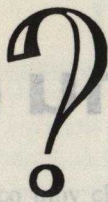
także urządzeń do elektronicznego przetwarzania danych; wykonywanie podstawowych prac kancelaryjnych; fachowa i uprzejma obsługa interesantów).

3. Posiadać wiedzę z zakresu wprowadzonych przedmiotów medycznych.
4. Mieć opanowaną technikę zabiegów zapewniającą sprawną opiekę nad dzieckiem i człowiekiem starym w domu.
5. Mieć ukształtowaną postawę w zakresie opieki nad zdrowiem społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem profilaktyki; opiekuńczości wobec dzieci i ludzi starych; odpowiedzialności za niesienie pomocy doraźnej, szczególnie w stanach zagrożenia życia.

Celem kształcenia w liceum o nowym profilu jest rozbudzenie zainteresowania młodzieży przedmiotami medycznymi i ekonomicznymi, co być może ułatwi wybór kierunku dalszego kształcenia. Widzimy także możliwość zatrudnienia absolwentów w charakterze sekretarek (zwłaszcza medycznych) oraz do opieki nad dzieckiem i człowiekiem starszym w domu, czy np. w domach rencisty.

Autorami wdrożenia nowego profilu są: Zbigniew Ciupka, dyrektor i Ewa Dziudzia, wicedyrektor. Charakterystykę absolwenta oraz programy nauczania: „Patologia z epidemiologią chorób” oraz „Ochrona, pielęgnowanie dzieci i dorosłych w domu” opracowała Ewa Dziudzia, zaś pozostałe: Renata Garwolińska – „Podstawy psychologii, pedagogiki i socjologii”; Maria Krawiec – „Higiena żywienia życia z elementami dietetyki”; Grażyna Lachowicz i Krystyna Gródecka – „Technika biurowa z elementami kultury zawodu”.

Ewa Dziudzia

Może dyskusja punktowana?

Dyskusja jako metoda pracy na lekcji? A cóż w tym nowego? Dla tych, którzy odchodząc od metod podających, rozwiązują z uczniami problemy, to codzienna, oswajana technika pracy na lekcji. Ale ilu poniosło i ponosi porażki? Nieokielznany żywioł uczniowski, emocje (gdy problem żywy) powodują gwar, bałagan na lekcji. Namawiam do wykorzystania pomysłu amerykańskiego (dobre trzeba upowszechniać), który propaguje wrocławski Wojewódzki Ośrodek Metodyczny. Zapoznali się z nim szczecińscy nauczyciele. Natychmiast Romana Szczotkowska ze Szkoły Podstawowej Nr 64 w Szczecinie (szkoła należy do Towarzystwa Szkół Twórczych i podobnie jak Szkoła Podstawowa ze Starogardu Łobeskiego współpracuje ze szczecińskim XIII LO) wykorzystala przywieziony materiał na spotkaniu rad pedagogicznych, które miało miejsce w grudniu 1994 r. Ćwiczenia warsztatowe (dyskusja punktowana) wzbudziły żywe zainteresowanie uczestników. Dostrzegli w metodzie same pożytki, bo dyskutujący (7 osób) starali się mówić rzeczowo na temat, uważnie słuchali swych adwersarzy, a oceniając dyskusję maksymalnie skoncentrowani na bieżąco śledzili tok rozumowania, argumentacji, zachowania swych „podopiecznych”, a ponadto bardzo dobrze orientowali się w całości problemu, w każdej chwili mogliby włączyć się więc do rozmowy. Warto tę metodę wykorzystać także na lekcji wychowawczej. Polecam, przekonana o jej walorach.

Danuta Rodziewicz

Opis metody

1. Na czym polega „dyskusja punktowana”?

W „dyskusji punktowanej” mała grupa uczniów otrzymuje punkty za udział w dyskusji. Każda osoba dyskutująca ma swego obserwatora, którym jest uczeń nie uczestniczący w dyskusji. Osobą liczącą punkty może być nauczyciel lub obserwujący uczniowie. Konstrukcja przyznawania punktów zmusza uczestników dyskusji do aktywności, a także do kontrolowania rzeczowości, zwięzłości i trafności wypowiedzi własnych i wypowiedzi rozmówców. Temat „dyskusji punktowanej” może być dowolny. Do tego ćwiczenia zaleca się szczególne ustawienie ławek (krzesel). Grupa dyskutantów (ok. 6 osób) powinna siedzieć pośrodku klasy, zaś pozostali uczniowie i nauczyciel tworzą wokół nich krąg obserwatorów. Dyskusja trwa od 10 do 20 minut, w zależności od tematu i poziomu umiejętności uczniów.

2. Zalety

Ćwiczenie to skupia uwagę ucznia na samej dyskusji, wyrażającą praktyczną umiejętność dyskusowania. Jego celem jest uświadomienie i wyćwiczenie pożądanych zachowań uczniów w czasie dyskusji: rzeczowości, szacunku dla rozmówcy, umiejętności słuchania naprawdę, umiejętności koncentracji na temacie i wyciągania na bieżąco wniosków oraz natychmiastowego korzystania z tego, co powiedział rozmówca, zdolności do kompromisu, tolerancji, obiektywizmu. W czasie ćwiczenia rola nauczyciela sprowadza się do wstępnych przygotowań i niezbędnych objaśnień, po których uczniowie przejmują inicjatywę, mając pełną swobodę działania. Ćwiczenie może być wykorzystane również przy sprawdzaniu wiadomości. Pozwala ono ocenić kilku uczniów jednocześnie, zajmując tyle samo czasu, co tradycyjne ustne „odpytywanie”. Uczniowie mają okazję zaprezentowania swojej wiedzy – w sposób mniej sformalizowany niż tradycyjne metody. Każdy uczeń ma okazję rozmowy w czasie lekcji z innymi uczniami, a nie tylko z nauczycielem.

3. Wady i niebezpieczeństwa

Metoda ta sprawdza się przede wszystkim w małych grupach. W klasie liczącej 34 uczniów musimy liczyć się z ryzykiem braku zainteresowania sporej grupy uczniów. W takim przypadku najlepiej będzie powierzyć uczniom obserwatorom punktowanie wypowiedzi konkretnych dyskutantów i notowanie uwag, którymi podzielą się ze wszystkimi po dyskusji (każdy dyskutant ma wtedy kilku obserwatorów). Należy zwrócić uwagę na to, by uczniowie nie podporządkowali całej swojej aktywności tylko zdobywaniu punktów.

Przed przystąpieniem do „dyskusji punktowanej” konieczny jest cykl zajęć wprowadzających, które objaśnią uczniom zasady, cele, sens i korzyści ćwiczenia.

4. Punktacja

Punkty dodatnie

- zajęcie stanowiska w danej kwestii (2 p.)
- trafny komentarz (1 p.)
- użycie dowodu na poparcie swego stanowiska lub podanie ścisłej informacji, faktów, danych (2 p.)
- wciągnięcie do dyskusji innej osoby (1 p.)
- dostrzeżenie sprzeczności w wypowiedzi innej osoby (2 p.)
- dostrzeżenie, że rozmówca czyni uwagi nie mające związku z tematem (2 p.)
- wydobycie analogii (2 p.)
- zadanie pytania wyjaśniającego daną kwestię lub rozwijającego dyskusję (1 p.)

Punkty ujemne

- brak uwagi lub przeszkadzanie innym (2 p.)
- przerywanie dyskusji (2 p.)
- komentarz bez związku z tematem (1 p.)
- monopolizowanie dyskusji (3 p.)
- atak osobisty (3 p.)

Intuicja (której nie doceniasz) otworzy przed Tobą nowe możliwości. Znajdziesz genialne rozwiązania. Znikną wątpliwości. Dla urodzonych w pierwszej dekadzie koniec sercowych kłopotów. Pamiętaj, nie można dwa razy wejść do tej samej rzeki. Ostrożnie w sprawach finansowo-prawnych. Nie trzymaj się ściśle rutynowego planu, lecz reaguj zgodnie z wymaganiami sytuacji. Postaraj się również złagodzić nieporozumienia wśród Twoich współpracowników. Panny to perfekcjonści i ich gderanie to oznaka miłości. Ale prawdziwą miłością ich życia jest praca. *Cyganka*

Panu Kuratorowi Zbigniewowi Pieczyńskiemu z najlepszymi życzeniami imiennymi! „Refleksje”

Urządzić życie po swojemu (2)

C
Z
e
c
z
e
n
i
a

Polski wkład w sprawę czeczeńską należy wiązać z wieloma źródłami. Oczywiście, był wspomniany epizod z udziałem Polaków w międzynarodowej brygadzie zorganizowanej w Londynie. Był też ochotniczy udział Polaków przebywających po węgierskiej Wiośnie Ludów (1848-1849) w Turcji.

Niektórzy, z wielkim Józefem Bemem i Michałem Czajkowskim, przeszli nawet na islam. Polacy wraz z ochotnikami tureckimi przedzierali się przez łańcuchy Kaukazu do Czechenii i walczyli w szeregach Szamila. Najwięcej polskich powstańców wywodziło się z zesłanych na Kaukaz uczestników powstania listopadowego oraz spośród wcielonych do armii rosyjskiej, z której dezercerowali do szeregów Szamila. Wśród nich znajdowało się sporo oficerów sztabowych, których pomoc była bezcenna. Wielu oficerów pełniło ważne funkcje, a nawet był okres, kiedy stanowili oni prawie cały sztab. Pomoc turecka wynikała z muzułmańskiej solidarności wyznaniowej i z tradycyjnie antyrosyjskiej polityki Porty. Wyrażała się ona dostarczaniem broni, amunicji i żywności oraz przetrzuciem oddziałów ochotniczych. Krwawe zmagania górali z potężnym imperium nie mogły zakończyć się ostatecznym sukcesem. W sierpniu 1859 r. Szamil musiał skapitulować i dostał się do niewoli rosyjskiej, zesłano go do Kalugi, tam odbywał katorgę do 1870 r. W 73 roku życia (przy całkowitej utracie zdrowia) umożliwiono mu odbycie pielgrzymki do Mekki. Tam zmarł. Przykład

Szamila zachęcił innych górali kaukaskich i wkrótce wybuchło następne powstanie, z przeważającym udziałem Czerkiesów, tłumione przez carat pięć lat. Walki, aczkolwiek mniej intensywne, toczyły się na Kaukazie i w Czechenii, z dłuższymi i krótszymi przerwami, do końca carskiej Rosji. Po zwycięstwie rewolucji bolszewickiej, mimo proklamowania prawa wszystkich narodów wchodzących w skład Rosji do samostanowienia („włącznie z oderwaniem się od niej”), Czeceńcy nie mogli z tego prawa skorzystać. Ich dążenie do wolności zostało, mimo pięknych deklaracji, okrutnie zduszone znowu przez Rosjan, tylko w nieco innych mundurach. Po krwawych walkach w 1920 r. bolszewicy ustanowili w Czechenii swoją władzę. W 1922 r. utworzyli Czeceński Okręg Autonomiczny (w 1924 r. podobny okręg inguski). W latach władzy radzieckiej, zwłaszcza za Stalina, wykorzystywano wzajemne zastarcze właśnie narodów kaukaskich, a niektóre znacznie spotęgowano, jak np. pomiędzy Czeceńcami i Inguszami. Nie przeszkodziło to w połączeniu podjudzanych przez Moskwę narodów w jedną Czeceńsko-Inguską Autonomiczną Socjalistyczną Republikę Radziecką w 1936 r.

Podczas II wojny światowej Czeceńcy pragnęli zrzucić znielowane jarzmo i faktycznie, podobnie jak wiele innych narodów ZSRR (w tym wielu Rosjan), nadzieje swoje błędnie opierali na sukcesie hitlerowskiego Wehrmachtu. Nie można jednak dowiedzieć jakiegoś zorganizowanego współdziałania z Niemcami, ale Czeceńcy zostali ukarani tak jak

inne narody (np. Tatarzy, Osetyńcy), przede wszystkim wywozem w bydłych wagonach na Syberię. W ciągu wielotygodniowej podróży karmiono ich soloną koniczyną, co powodowało, że umierali podczas transportu nawet najzdrowsi mężczyźni. Zlikwidowano republikę i wprowadzono totalny terror. Po śmierci Stalina jego następca i niefortunny „poprawiacz” komunizmu Nikita Chruszczow przywrócił w 1957 r. poprzedni stan rzeczy. Po rozpadzie ZSRR, sięgający wówczas po władzę prezydencką, Borys Jelcyn zachęcał narody kaukaskie, aby brały wolności tyle, ile tylko zdołają udźwignąć. Czeceńcy chyba najlepiej wiedzą, jak ciężka jest wolność „ofiarowana” przez Moskwę. Gdy tylko zaczęli urządzać życie po swojemu, Rosja sprezentowała im raz jeszcze to, co zawsze. Określani bandytami z mafii czeczeńskiej (jakby nie było mafii rosyjskiej) i oskarżani o rozprowadzanie narkotyków zostali oczernieni przed międzynarodową opinią publiczną. To umożliwia Rosji rozprawianie się z cywilami w imię „demokracji”. Pałac prezydenta Dżochara Dudajewa znajduje się już w rękach rosyjskich, ale wojna jeszcze trwa. Nie jest to dla Rosji wojna chwalebna, a raczej haniebna, coś znacznie gorszego niż Afganistan. Zdobycie pałacu prezydenckiego w Groznych nigdy nie może być porównywane ze zdobyciem berlińskiego Reichstagu i Kancelarii Rzeszy, tak jak wedle słów jednego ze światłych XIX-wiecznych Rosjan: „(...) bohaterowie warszawscy (kaci powstania styczniowego 1863 r.) nigdy nie będą bohaterami spod Borodino”.

Antoni Giza

Почему?

Nieco inny charakter miały badania przeprowadzone wśród uczniów klas VIII szkół podstawowych. Dotyczyły one stosunku do języka rosyjskiego i opinii na temat kontynuacji nauki tego języka na dalszych etapach nauczania. Respondentom zadano tylko jedno pytanie: „Czy warto uczyć się języka rosyjskiego?”. Poddany pod dyskusję w tak nieskategoryzowanej postaci problem dał uczniom możliwość wypowiedzenia swojego zdania w sposób, który uznali za najbardziej słuszny. Chodziło o zorientowanie się w nastrojach, refleksjach i indywidualnych przemyśleniach na wyżej wymieniony temat.

Cel ten, jak się wydaje, został osiągnięty. Dodatkowo uzyskano cenne informacje o stosunku badanych do innych języków obcych. Do analizy empirycznej wybrano na zasadzie losowania 100 wypowiedzi uczniów reprezentujących szkoły wiejskie naszego województwa i 100 wypowiedzi uczniów ze Szczecina. Dość przypadkowy dobór próby mógł sprawić, że wyniki będą bardzo zróżnicowane. Tak się jednak nie stało. Ilościowa i jakościowa analiza danych wykazała, że uzyskane z różnych ośrodków dane są zbieżne.

W grupie uczniów szkół wiejskich 70% badanych uważa, że języka rosyjskiego nie warto się uczyć. Spośród nich 34% jest zdania, że językami, które należy przyswajać (począwszy od szkoły podstawowej), są języki zachodnioeuropejskie (angielski i niemiecki). Według badanych mogą one się przydać w życiu, zarówno z uwagi na przyszłą pracę zawodową, jak i cele turystyczno-handlowe. Poza tym młodzież ocenia je jako bardzo popularne (przy okazji akcentowała zdobycze kultury, cywilizacji i techniki zachodniej). Postawę wobec tych języków można określić jako bardzo pozytywną. Badani stwierdzili również, że język rosyjski nie przyda im się w przyszłości, nie jest językiem międzynarodowym, jest niepopularny. Uczniowie stawiają więc przede wszystkim na popularność i przydatność języków. 10% badanych uważa, że nie warto uczyć się języka rosyjskiego, bo jest podobny do języka polskiego, łatwy, i gdy zaistnieje konieczność porozumiewania się, po prostu sobie poradzą. Z kolei 8% badanych jest zdania, że nie warto uczyć się tego języka, bo jest trudny, nieciekawie prowadzony i nie można go opanować w ramach godzin gwarantowanych przez program nauczania. 3% ankietowanych uważa, że czas przeznaczony na naukę języka rosyjskiego lepiej poświęcić nauce języka ojczystego lub innym przedmiotom.

Podane wyżej argumenty wiążą się ze sferą motywacji zewnętrznej, instrumentalnej. Świadczą o względach praktycznych, jakimi kierują się uczniowie, określając swój stosunek do języka rosyjskiego. 15% badanych stwierdza, że języka rosyjskiego powinni się uczyć tylko ci, którzy są nim autentycznie zainteresowani. Takich uczniów wśród respondentów szkół wiejskich było 30%. Opowiadają się oni za kontynuowaniem nauki języka rosyjskiego. 95% spośród nich uzasadniając swój wybór, akcentuje praktyczną wartość języka, możliwość wykorzystania go w przyszłości w celach turystycznych i handlowych.

14% uczniów dodaje, że warto uczyć się języka rosyjskiego po to, aby mieć możliwość porozumiewania się z ludźmi z innych krajów. Nieliczni stwierdzają, że chcą się uczyć języka rosyjskiego dlatego, że jest łatwy, niezbędny w celach korespondencyjnych, potrzebny po to, aby móc czytać w przyszłości literaturę specjalistyczną (związaną z wykonywanym zawodem). Wszystkie te uzasadnienia dyktowane są sferą motywacji instrumentalnej. Tylko jeden spośród wszystkich badanych tej grupy uczniów chce uczyć się języka rosyjskiego dla przyjemności (sfera motywacji integrującej).

Postawy i motywy uczenia się języka rosyjskiego młodzieży szkół szczecińskich właściwie niewiele różnią się od tych, które prezentuje młodzież wiejska. 71% uczniów szkół szczecińskich utrzymuje, że nie warto uczyć się tego języka, a 29% jest skłonna kontynuować naukę i docenia wartości płynące z jego opanowania. Aż 68% uczniów twierdzi, iż przydatność języka rosyjskiego jest bardzo mała, w zasadzie żadna, i w związku z tym chcą uczyć się innych języków obcych, których znajomość w przyszłości zaowocuje w konkretny sposób (lepszy start zawodowy, otrzymanie interesującej pracy). Uczniowie ci przejawiają pozytywną postawę wobec języka angielskiego i niemieckiego, których znajomość w przyszłości umożliwi im (w ich opinii) karierę zawodową. 3% uczniów tej grupy uzasadnia swoją niechęć do języka rosyjskiego względami, które określono jako uwarunkowania historyczno-polityczne (zabory, zbrodnie stalinowskie na narodzie polskim). Postawa uczniów w tym przypadku ma podłoże głębsze, uwarunkowane pobudkami wewnątrz-emocjonalnymi. Pośród respondentów szczecińskich, którzy zaprezentowali przychylny stosunek do języka rosyjskiego, 24% uzasadnia swą opinię względami praktycznymi: użytecznością (będzie on potrzebny w przyszłości – głównie ze względu na podróże). 6% respondentów motywuje chęć uczenia się języka pobudkami wewnętrznymi: interesują się rosyjską nauką i kulturą, podoba im się język i dlatego chętnie się go uczą. W przyszłości chcieliby mieć dostęp do prasy i książek w tym języku. Postawę tej grupy wobec języka rosyjskiego trzeba uznać za pozytywną, a motywację można określić jako integrującą.

W podsumowaniu należy stwierdzić, że obraz postaw wobec języka rosyjskiego w badanej grupie nie przedstawia się korzystnie. Większość uczniów prezentuje wobec niego postawy objęte lub nieprzychylnie. Uczniom brakuje motywów, które skłoniłyby ich do kontynuacji nauki tego języka. Wśród tych, którzy chcą się go uczyć, przeważają osoby motywowane instrumentalnie. Niewielu uczniów deklaruje chęć uczenia się języka rosyjskiego z pobudek wewnętrznych. Nie ulega wątpliwości, że w chwili obecnej przeważa orientacja na języki zachodnioeuropejskie (angielski, niemiecki). Postawę wobec tych języków można określić jako bardzo pozytywną, choć podbudowaną motywacją zewnętrzną (instrumentalną). Uczniowie szkół podstawowych, podobnie zresztą jak ich koledzy ze szkół średnich, cenią przede wszystkim przydatność języka w życiu.

Krystyna Janaszek

Motywy uczenia się języków obcych (2)

Od obrony do rozwoju (5)

Zabawa i gra

Wewnętrznie motywowany proces uczenia się może zapoczątkować zabawa. Dla dzieci dysharmonijnie rozwiniętych pozostaje ważnym i skutecznym czynnikiem uczenia się, atrakcyjniejszym i zapewniającym większe efekty niż formy niezabawowe. Zabawa jest źródłem rozwoju i stwarza strefę najbliższego rozwoju. „W zabawie dziecko znajduje się zawsze wyżej własnego średniego wzrostu, wyżej od swego codziennego zachowania; jest ono w zabawie jakby o głowę wyższe od samego siebie” (Wygotski 1966, s. 74). Dziecko, które konsekwentnie odmawia układania całości obrazka z części, z ochotą zabiera się do ułożenia dywanika dla królowej według czarodziejskiego wzoru.

Stefan bardzo słabo liczy w warunkach szkolnych. W grze szklanymi kulkami ułatwia sobie obliczanie wyników łącząc liczby w kompleksy. Iwona nie lubi narzuconych przez dorosłych czynności, nawet w bardzo atrakcyjnej formie. W gabinecie zauważa wagę. Szybko organizuje stoisko. Lepi z modeliny owoce i warzywa. Zamawiam tyle samo gruszek i śliwek. Żeby zrównoważyć ciężar, Iwona kładzie rękę na szalce ze śliwkami. „Teraz ważą tyle samo” – stwierdza. Zapisuje nazwy towarów, ich ceny, ustawia na półkach. W zabawie omija problem odejmowania. Konsekwentnie, chociaż żartobliwie, domagam się wydania reszty. Maciek, którego trudno zachęcić do czytania, w zabawie w „Króla Lulę” odczytuje w tajemnicy przede mną nazwy czynności wypisane na kartonikach i przedstawia je pantomimicznie.

W zabawie łatwiej nawiązać więzi emocjonalne i ukształtować partnerskie stosunki między dzieckiem i dorosłym. W naturalny sposób w toku interakcji mówienie do dziecka zastępowane jest rozmową, wymianą informacji. Otwarty styl komunikacji jest niezbędny, żeby stać się dla dziecka kimś, kogo J. Bruner nazywa „roboczym modelem kompetencyjnym”. W czasie gry dorosły dostarcza dziecku nowego wzoru funkcjonowania w sytuacji zadaniowej. Pokazuje, jak radzić sobie z rozwiązaniem problemów, modeluje bardziej skuteczne sposoby postępowania w sytuacjach trudnych. Staje się modelem kompetencyjnym, obiektem identyfikacji dziecka.

Stefan wybiera grę planszową „Sylaby”. Z trudem odczytuje i łączy zdobyte w grze sylaby otwarte w wyrazy, mimo to wytrwale kontynuuje grę. Obserwując moją strategię, domyśla się, że odpowiednio manewrując pionkiem można znaleźć drogę do wybranej przez siebie sylaby, a zmieniając jedynie kolejność sylab (*mata-tama, sila-lasi*), można utworzyć więcej różnych wyrazów. Jest to dla niego prawdziwe odkrycie, które szybko wykorzystuje.

Uczniowie ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się najczęściej mają już wypracowane strategie unikania zarówno samego uczenia się, jak i kary za nieuczenie się. W grze i uwaga i uczestnictwo prowadzi do pozytywnych następstw. Poprę to przykładem z niedawno przeprowadzonych zajęć. Maciek wśród kolorowych pomocy dostrzega grę „Kolorowe jajeczka”, którą specjalnie dla niego przygotowałam. „Zagramy w grę” – zaczyna blagalnym tonem. Uprzedzając protest mamy, szybko przystaję na jego propozycję. Wyjaśniam, że osoba, która zostanie na polu z kolorową pisanek, wybiera kartonik z jajkiem w takim samym kolorze: w niebieską pisanek wpisujemy *ci* lub *ć*; w zieloną *si* lub *ś*; w czerwoną *zi* lub *ź*; w różową *ni* lub *ń*. Wyrazy w kartonikach są związane ze świętami (bazie, święconka). Zainteresowany grą chłopiec nie protestuje, kiedy ma zapisać zdobyte wyrazy ze zmiękzeniami. Z wypiekami na twarzy szepeje do siebie: „Teraz przed samogłoską, więc będzie i”. Jego samoinstrukcja jest kopią mojego zachowania podczas gry. Nie trzeba przypominać „spójrz, zastanów się”. Wystarczy stworzyć warunki ułatwiające dziecku odkrycie, od czego zależy skuteczność działania przeciwnika. Jego kolega Bartek radzi sobie z uzupełnianiem brakujących zmiękczeń w odpowiednio trudniejszych zestawach wyrazów, z trudem hamuje impulsy, oczekując na swoją kolej w grze. Odraczanie natychmiastowego działania to też ważna umiejętność

kształtowana w grze. Samorzutnie, już bez mojej pomocy wyszukuje w słowniku trudniejsze wyrazy ze zmiękzeniami, np. sierżant, przepisuje je starannie niż zwykle i dokłada do zestawu.

W edukacji matematycznej dziecka stosuję z powodzeniem metodę naprzemiennego układania zadań prof. Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej. Iza, odtwarzając scenkę pożerania ciasteczek przez „Ciasteczkowego Potwora”, bardzo sugestywnie manipuluje pacynką z niebieskiej skarpety. Swojej zagadki nie kojarzy z układaniem zadań tekstowych, które wprowadzają w stan „funkcjonalnego oglupienia”. Podczas treningu grą zmienia się również nastawienie dziecka do możliwości porażki. W czasie gry Kamil przeżywał każde polecenie wymagające cofania się. W sytuacji problemowej stosował wyuczone schematy i powtarzał ten sam, błędny sposób rozwiązania. W diadzie z rówieśnikiem próbował oszukiwać. Po półrocznej terapii zabawą cieszy go wygrana, nie zniechęca przegrana. Nie pozwala na modyfikację ustalonych wcześniej wspólnie reguł, choćby była dla niego przystępna. Po wspólnej grze w „Zajęczka” rozdającego dzieciom prezenty Kamil mówi do Kuby, który rozpacza z powodu przegranej: „Przecież nie gramy o złote kalesony”. Rozmawiamy o tym, jak zmienił się jego stosunek do wygranej lub przegranej w grze. Dawniej reagował tak jak Kuba.

Człowiek jest istotą społeczną. W zabawach i grach dziecko uczy się umiejętności godzenia własnego dobra z dobrem innych. Gry ponadto wdrażają do przestrzegania reguł, uczą radzenia sobie również w sytuacjach konfliktowych. Damian z wyraźną wadą wymowy lepiej i efektywniej pracuje w indywidualnym kontakcie ze mną. W małej nawet grupie jest zbyt podporządkowany, nie wydobywa z siebie głosu. Trudności w nawiązaniu kontaktu z rówieśnikami obserwuję też podczas zabaw ruchowych metodą „Ruchu Rozwijającego”. Damian chętnie bierze udział w ćwiczeniach z dorosłym partnerem, unika ćwiczeń wymagających współpracy z dziećmi. Odchodzi wtedy i bawi się z najmłodszymi. Żeby ułatwić chłopcu funkcjonowanie w klasie szkolnej, decyduje się na stopniowe włączanie go w zajęcia zespołowe. Najpierw jest to kwadrans wspólnej zabawy. Przesuwam godzinę rozpoczęcia spotkań tak, żeby chłopiec mógł uczestniczyć w końcowej części zajęć kolegi. Damian nie chce grać w „myszki”. Obserwuje bawiące się dzieci. Dopiero po upewnieniu się, że nic mu nie zagraża, włącza się do gry. Zauważam, że godzi się na wszystkie propozycje Janka, nawet wtedy, gdy potrafi coś lepiej od kolegi. Janek rozpoczyna każdą grę „ja pierwszy”, Damian (bardzo cichutko): „Dobrze”. Nie ingeruję. Chłopiec nie podejmuje ryzyka współzawodnictwa w grze w bierki. Gra w kąciku sam. Prosi ojca o kupno bierek. Chce się lepiej nauczyć. To, lepiej nauczyć, nasuwa mi pomysł przygotowania Damiana do zajęć w diadzie podczas zajęć indywidualnych. Każdy z chłopców ma jedno spotkanie w tygodniu indywidualne i jedno zespołowe. Po dwóch miesiącach tak prowadzonej terapii Damian w diadzie z Jankiem proponuje własne rozwiązania. Wspólnie ustalają, że na ścianie ogromnego pudła namalują front domu. Damian dobrze radzi sobie z malowaniem. Przekonał się, że potrafi to dobrze robić i czuje się pewniejszy w kontakcie z kolegą. Po udanym wspólnym malowaniu wyjaśnia koleźce reguły gry „Pentliczka”, którą poznał na zajęciach indywidualnych. Celem gry jest utrwalenie umiejętności szybkiego wyodrębniania ostatniej głoski w słowie i łączenie w pary obrazków, które w wygłosie mają taką samą głoskę.

Od września 1993 roku Damian uczestniczy w zespołowych zajęciach korekcyjno-wyrównawczych w szkole macierzystej. Podczas ferii zimowych odwiedza mnie ze swoim kolegą z klasy, Romkiem. W roli gospodarza Damian oprowadza Romka po gabinecie. Wyświetla mu swój film „Bójka”. Organizuje wspólną grę „Zgadnij, co rysuję”. Potrafi bronić swoich praw w konflikcie z dorosłym. Rzeczowo prosi o wyjaśnienie. Obserwując Damiana i jego zachowanie wierzę, że poradzi już sobie bez mojej pomocy.

Grażyna Belina - Brzowska

Warsztaty psychologiczne

„Jesteś dzieckiem wszechświata nie mniej niż drzewa i gwiazdy. Masz prawo być tutaj. I czy jest to dla ciebie jasne czy nie, wszechświat jest bez wątplenia na dobrej drodze (...). Przy całej swej złudności i znoju i rozwianych marzeniach jest to piękny świat” (*Desiderata*).

Jestem nauczycielką Szkoły Podstawowej Nr 10 w Stargardzie Szcz. Przyjazna atmosfera wśród grona oraz przychylność i otwartość dyrekcji dodaje sił do pracy w tych trudnych czasach. Staramy się, aby nasi uczniowie chętnie przychodzili do szkoły, aby mogli znaleźć w niej nauczycieli – przyjaciół. Bardzo się cieszymy, jeśli korzystają z naszej pomocy. Ostatnio, my nauczyciele również otrzymaliśmy pomoc. Zostały zorganizowane dla nas warsztaty psychologiczne prowadzone przez Michała Kaweckiego. Temat pierwszych zajęć: „Rozwój osobisty nauczyciela”, drugich – „Zdrowie i zdrowa osobowość w szkole promującej zdrowie”.

Czy jest mi to potrzebne? Czy aż tak jest ze mną źle, że musi mi pomagać psycholog? Te i inne pytania nurtowały mnie na początku spotkania. Pierwsze lody zostały szybko przełamane, kiedy każdy uczestnik musiał się przedstawić i powiedzieć coś o sobie. Nie było to w istocie trudne. Czuliśmy szczerą bliskość i wyrozumiałość innych uczestników, przy tym dopisywał nam humor. Formy pracy były różne: rozmowy w całej grupie, następnie w małych zespołach, wreszcie w parach, a urozmaicenie stanowiły ćwiczenia ruchowe przy muzyce. Dzięki rozmowom wypowiedziałyśmy myśli, które tkwiły głęboko w nas, przyznawałyśmy, że w pierwszej kolejności jesteśmy ludźmi, a potem dopiero nauczycielkami. Szukałyśmy w naszym życiu optymizmu i dróg rozwoju osobistego. Teraz już wiem na pewno, jak ważny jest kontakt z samym sobą, on bowiem jest podstawą życia i funkcjonowania w spo-

łeczeństwie. W stosunkach z innymi ludźmi nie można być apodyktycznym i narzucać swojej woli (uczeń tego nie lubi), trzeba umieć uszanować odrębność i indywidualność. Słowa nasze powinny zawsze nieść radość, zdrowie i nadzieję, która tak ważna jest dla młodego człowieka, twarz natomiast – pogodę i uśmiech. Aby tak czynić, trzeba być optymistą i codziennie spoglądać w słoneczną stronę życia. Na podstawie tych i innych usłyszanych zasad przyjął jako własną sentencję: „W przyjacielskim kontakcie kształtuje się pozytywny, życzliwy stosunek do samego siebie, a czując się szczęśliwym, potrafimy obdarzyć zaufaniem innych”. Jeżeli już wiemy, skąd czerpać energię do życia, to jesteśmy otwarci na świat wartości, umiemy zatem utrzymać więź z osobami bliskimi, przezwyciężyć słabości, możemy pracować nad sobą i osiągać sukcesy. Gdy odrzucimy zaproponowane spojrzenie na świat, możemy wyrządzić wiele krzywdy sobie i innym. Człowiek zamknięty nie tylko słowem, ale i wzrokiem może rozmówcę „zablokować”, „zmrozić” i pognać, a przecież nauczyciel powinien ciągle dawać szansę uczniowi, powinien ciągle stwarzać życzliwe dla dziecka otoczenie. Bardzo ważne jest m.in. uważne słuchanie. Nieuwaga, a przy tym natychmiastowa ocena (często błędna) jest zaprzeczeniem istoty słuchania. Wiem również, że uczeń nie powinien odczuć, że jest słabszy i „mniejszy”. Nie może też odczuwać mojego lęku, bo go przejmie. Jestem pewna, że mogę stworzyć poczucie bezpieczeństwa, zaufanie i spokój, a wtedy uczeń będzie wobec mnie otwarty.

Przed pierwszymi warsztatami byłam na dłuższym zwolnieniu lekarskim, więc samo przebywanie w gronie koleżanek i spokojna praca pod kierunkiem pana Michała dały mi wiele zadowolenia i korzyści. Dlatego też na drugie warsztaty wybierałam się chętnie, wiedziałam, że znów otrzymam antidotum na swoje problemy, dawkę energii, dzięki której sama uporam się z wieloma sprawami. Spotkanie to jednak miało moim zdaniem pewien mankament organizatorski: większość z nas (a może nawet i wszystkie) przyszłyśmy na nie dość zmęczone (po trzech lekcjach od 7³⁰), odczuliśmy to szczególnie późnym wieczorem. Praca w grupie stała się nużąca i mało wydajna. Następnego dnia (w sobotę) było już inaczej. Wróciła chęć do pracy. Rozważaliśmy kryteria zdrowej osobowości Allporta, a także pięć poziomów rozwoju osobowości prof. K. Dąbrowskiego. Doszliśmy do wniosku, że na drodze rozwoju osobowości nie można zapominać o szczerości wobec siebie, bo zarówno nieszczerść, jak i lęk, niepewność, poczucie krzywdy, winy i żalu hamują jej rozwój. W życiu należy z założenia przybierać pozytywną postawę, która wspomaga rozwój osobowości, a także proces dydaktyczny. Istotą pracy nauczyciela, w moim odczuciu, jest otwarcie uczniów na to, co pozytywne w nich samych. Niezmiernie przy tym ważny jest humor, którego dzisiaj tak mało. A przecież człowiek z poczuciem humoru przede wszystkim akceptuje siebie i innych (umie śmiać się z siebie), w klasie stwarza sytuacje rozładowujące napięcia i w rezultacie jest lubiany przez uczniów. Myślę, że w tak szybkim tempie naszego życia należy na chwilę zatrzymać się i sprawdzić, czy obraliśmy właściwą drogę.

Maria Szczepaniuk

Mamy przyjaciół

Szkoła Podstawowa Nr 45 w Szczecinie ma wielu przyjaciół, szczególnie wśród rodziców. W trudnych chwilach może zawsze na nich liczyć. Służą pomocą, bez której byłoby trudno istnieć w czasach kryzysów finansowych. Szkoła ma również sympatyków bezinteresownie poświęcających swój wolny czas i zabiegających o to, by było nam lżej i łatwiej pracować. Od czterech lat dzięki Włodzimierzowi Laseckiemu utrzymujemy kontakt z Angeliną Glazenburg, Holender-

ką i jej wspaniałą grupą charytatywną, która już kilkakrotnie złożyła nam wizytę dostarczając jednoosobowe ławki dla uczniów, materiały biurowe itp. Pan W. Lasecki – z wykształcenia ekonomista i tłumacz języka niemieckiego – w czasie okupacji, pracując przymusowo w fabryce amunicji w Poznaniu, prowadził tajne nauczanie. Po wojnie nie zapomniał o dydaktyce, uczył języka niemieckiego. Dziś, już jako emeryt, żyje użytecznie dla innych, a praca dydaktyczna daje mu w dal-

szym ciągu wiele satysfakcji. Jest członkiem Klubu Byłych Nauczycieli Tajnego Nauczania, działającego przy ZNP w Szczecinie. Czuje się zaszczycony, że doceniono jego działalność dydaktyczną (choć nie ma wykształcenia pedagogicznego), która przysparza mu wiele radości. Zarówno A. Glazenburg, jak i W. Lasecki wyznają zasadę, że nic tak nie zbliża ludzi różnych narodów jak wspólne kontakty i dlatego spotkania są niezwykle serdeczne i obustronnie satysfakcjonujące.

Gabriela Rynkiewicz

XIII Liceum Ogólnokształcące powstało w 1991 r., na mocy porozumienia pomiędzy Kuratorem Oświaty w Szczecinie a rektorem Uniwersytetu Szczecińskiego. Jaką ofertę programową proponuje kandydatom do klas pierwszych? Liceum od początku prowadzi klasy o profilach: humanistyczny z językiem angielskim, niemieckim oraz łacińskim, biologiczno-chemicznym (z językami jak wyżej), matematyczno-fizyczny z językiem angielskim i niemieckim. Wszyscy uczniowie uczą się informatyki. Działają koła przedmiotowe i sportowe. Poszukuje właściwej dla siebie formy działania Samorząd Uczniowski, utrzymuje też kontakt z Młodzieżową Radą Miasta Szczecina.

Uczniowie

Pierwszy rocznik „kadrowy” to ludzie niecierpliwi, niepokorni i ambitni, w bieżącym roku będą zdawać maturę. A ogół uczniów? Cóż, jak w każdej szkole, część konsekwentnie realizuje swoje plany, jest aktywna, dobrze się uczy, inni poszukują swojego miejsca i celu, są i tacy, którym nauka sprawia przede wszystkim kłopoty... Specyfiką szkoły, która nie ma długoletniej tradycji, jest tworzenie wszystkiego od początku. Nasi uczniowie współtworzą więc historię „trzynastki”. Klasa humanistyczna, np. od początku zasłynęła talentami artystycznymi, jej specjalnością stały się imprezy. Jest więc kabaret, pantomima, kapele itp. Klasa matematyczno-fizyczna najwcześniej i najaktywniej przystąpiła do konkursów i olim-

piad przedmiotowych. Przyrodnicy razem ze swoimi nauczycielami organizują sesje „Z sobą i otoczeniem po ludzku”, promując problematykę ekologiczną i prozdrowotną.

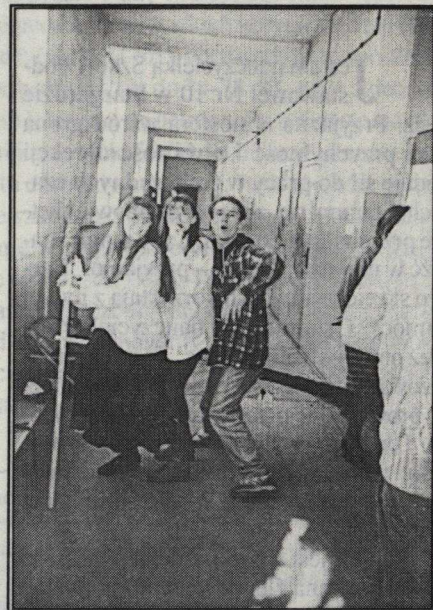
Nauczyciele

Obecnie kadra pedagogiczna jest stabilna, gdyż szkoła osiągnęła już docelowy kształt i posiada klasy I - IV (ogółem 13 oddziałów). Od początku współpracują z nami, prowadząc zajęcia dydaktyczne, pracownicy naukowcy Uniwersytetu Szczecińskiego. Trudno jest wymienić wszystkich pedagogów, są wśród nich i młodzi, i z długoletnim stażem zawodowym. Niekonwencjonalnie i skutecznie pracują z młodzieżą M. Szuman – matematyk oraz informatyk, Z. Słódko – fizyk, I. Swierczyńska i W. Kalmonowicz – biolog. W br. szkolnym kilku nauczycieli opracowało programy klas autorskich.

E. Szumocka (historia) jest autorką programu klasy wstępnej dla uczniów klas ósmych, M. Kwaśny (wychowanie fizyczne) przygotowała program dla kl. I przyrodniczo-humanistycznej, K. Michalak (polonista) dla kl. II publicystycznej, M. Szuman opracował autorski program z matematyki.

Sukcesy, porażki

Talent, pracowitość i skromność to przymioty Marka Czajkowskiego, stypendysty Krajowego Funduszu na Rzecz Dzieci, trzykrotnego laureata olimpiady fizycznej i uczestnika dwóch Międzynarodowych Olimpiad Fizycznych (1992 r. Helsinki – wyróżnienie, 1994 r. Pekin – srebrny medal). Marek ma i inne sukcesy na swoim koncie, obecnie przebywa w Wielkiej Brytanii. Chce zdać tam maturę, a następnie podjąć studia na Uniwersytecie Warszawskim. Nie tylko on przyniósł chlubę szkole. Jego koledzy z powodzeniem startują w olimpiadach (geograficznej, fizycznej, matematycznej, biologicznej, informatycznej itp.) oraz w konkursach wojewódzkich. Działamy czwarty rok, a już nasi uczniowie uzyskali pięciokrotnie tytuły laureata olimpiady ogólnopolskiej i siedmiokrotnie tytuł finalisty. Brak stałej bazy był istotną przeszkodą w realizacji planów, szczególnie trudno było tworzyć to, co nazywa się tradycją. Na szczęście, okres pionierski mamy już chyba za sobą i możemy myśleć o przyszłości.

Towarzystwo Szkół Twórczych

Przynależność do Towarzystwa Szkół Twórczych jest nie tylko zaszczytem, ale przede wszystkim przyjęciem na siebie pewnych zobowiązań. Mamy kontakt z wieloma znakomitymi szkołami w Polsce. W spotkaniach, warsztatach, obozach naukowych biorą udział zarówno nauczyciele, jak i uczniowie. W bieżącym roku nasze Liceum nawiązało bliższą współpracę ze Szkołą Podstawową Nr 64 w Szczecinie i Szkołą Podstawową w Starogardzie Łobeskim. Efektem współdziałania z TST są wspomniane wyżej klasy autorskie, w których rozpoczniemy pracę w nowym roku szkolnym. 9 marca br. przygotowaliśmy, wspólnie z CDiDN oraz Kuratorium Oświaty, sympozjum na temat: „Rola klas autorskich w procesie doskonalenia dydaktyczno-wychowawczej pracy szkoły”.

I zakończenie

XIII Liceum Ogólnokształcące jest szkołą młodą. Jego uczniowie doświadczali tyle satysfakcji i rozczarowań, ile było ich dane szkole. Na pewno łatwiej jest nam poszukiwać nowych rozwiązań, bo nie ciąży nam tradycja, ale zarazem jej brak sprawia, że właściwie wszystko zaczynaliśmy i zaczynamy od początku.

Elżbieta Drelich

XIII Liceum Ogólnokształcące
- pod patronatem Uniwersytetu
Szczecińskiego
członek Towarzystwa Szkół Twórczych
Pl. Kilińskiego 4, tel. 553 656

Dyrektor szkoły mgr Elżbieta Drelich
Z-ca dyrektora mgr Krystyna Gisges

MIĘDZYNARODOWA OLIMPIADA
FIZYCZNA PEKIN - R. 1994
MAREK CZAJKOWSKI - ZŁOBYNCA
SREBRNEGO MEDALI

TST

R. Szk. 1994/95 - I MATURA

- KL. I - 4 oddziały
- KL. II - 3 " " - wdrożenie programu
- KL. III - 3 " " - ochrona
- KL. IV - 3 oddziały - zdrowie i środowisko

owe z dobrymi fizykami, matematykami i informatykami taka podróż nam bie strasza.

LUBINY JEBAŃCIE... MADRZE I BEZPIECZNIE

R. Szk. 1994/95 jest dla XIII LO czasem względnej stabilizacji i wyjątkowej pracy, gdyż RP Rzeczypospolitej zaakceptowała plany wdrażania w każdym roku szkolnym klas autorskich:

- klasy wstępne dla uczniów klas VIII
- klasy przyrodniczo-tematycznej
- klasy matematyczno-fizycznej z autorskim programem informatyki i bryk mowe, klasy II "publicystycznej".

zgodnie ze statutem TST podjęliśmy współpracę z SP 64 w Szczecinie i SP w Starogardzie Kołobrzkim

W br. szkolnym będzie my promowali klasy autorskie wespół z CD i DN w Szczecinie na konferencji w dn. 9 marca XIII LO detali samorząd uczniowski, kółka przedmiotowe i sportowe, mały sklepik, planujemy założenie klubu uczniowskiego

EKSTYSTA OD 1 STYCZNIA 1994

- KL. I - 3 oddziały
- KL. II - 3 oddziały
- KL. III - 3 oddziały

profil humanistyczny - j. ang., j. niem., j. łac.
biol. - chem. - j. ang., j. niem., j. łac.
mat. - fiz. - j. ang., j. niem.

DRUGA SZKICBA LO

MIĘDZYNARODOWA OLIMPIADA FIZYCZNA - lipiec 1992
Wyróżnienie indywidualne dla Marka Czajkowskiego - LAUREATA OLIMPIADY FIZYCZNEJ

Pierwsza siedziba LO

- R. SZK. 1992/93
- OLIMPIADA FIZ. - LAUREAT
 - " CHEM. - LAUREAT
 - " NAT. - finalista
 - " GEOGR. - finalista

- I m-ce indywid. w I MIĘDZYSZKOLNYM KONKURSE INFORMATYCZNYM
- II " w XXVI Konkursie Chem. szkół ponadpodst.
- II-III m-ce w XXIV Międzyszkolnym Turnieju Fizycznym

- R. SZK. 1993/94
- MIĘDZYNARODOWA OLIMP. FIZ. - SREBRNY MEDAL
 - OLIMP. FIZ. - 1 laureat, 1 finalista
 - " CHEM. - laureat
 - " NAT. - finalista
 - III m-ce w TURNIEJU MŁODYCH FIZYKÓW '94' zorganizowanym przez PAN w W-wie
 - I m-ce w TURNIEJU FIZ. dla szkół średnich w Szczecinie
 - OLIMPIADA INFORMATYCZNA - FINALISTA

cd. wędrownki
XIII LO powstało na mocy porozumienia między Kwatorem Osmaty w Szczecinie, a rektora Uniwersytetu Szczecińskiego. Stała się to r. szk. 1991/92. Od początku swojej działalności współpracuje z Towarzystwem Szkół Twórczych, skupiając energię na pracy z uczniem indywidualnym, czego pobudzeniem są sukcesy w olimpiadach przedmiotowych i konkursach woj.

- R. Szk. 1991/92
- OL. FIZYCZNA - LAUREAT II LOKATY
 - MIĘDZYNARODOWA OLIMP. FIZ. - wybr.
 - OL. CHEMICZNA - finalista
 - OL. MATEMAT. - II st.

3 stypendystów KRAJOWEGO FUNDUSZY na Rzecz Fizyki

TU ZACZYNAŁISMY...

R. SZK. 1991/92

Ach, ten hałas!

Młodzież chce słuchać głośnej muzyki rozlegającej się z radiowęzła szkolnego. Młodzież ma jeszcze zdrowe, młode uszy, a my nauczyciele? Ogluszeni podczas przerwy idziemy prowadzić kolejną lekcję. Rodzice przyprawiający dzieci do szkoły, aż dziwią się, że w takich warunkach „da się pracować”. Przyzwyczajenie i zmęczenie sprawia, że już nie reagujemy na hałas. W wielu przedsiębiorstwach instaluje się urządzenia eliminujące czynniki szkodliwe dla zdrowia. Czy jest w naszym województwie choć jedna szkoła posiadająca dźwiękochłonne wykończenie? Czy prowadzi się badania narządu słuchu nauczycieli?

Naturalnym odruchem wracającego do domu nauczyciela jest wyłączenie wszystkich „hałasujących” urządzeń: radia, telewizora, sprzętu gospodarstwa domowego. Własne dzieci prosimy o chwilę ciszy, próbujemy regenerować obolałą hałasem głowę. Niestety, na krótko! Następnego dnia kolejna daw-

ka decybeli. Zapominamy, że uszkodzony raz narząd słuchu nie regeneruje się! Dokonałam pomiaru natężenia dźwięku w mojej szkole podczas dwóch przerw, gdy nie działał radiowęzeł. Na dziesięciominutowej przerwie na wszystkich korytarzach przekroczony był poziom 80 dB (max. 94 dB). Na dwudziestominutowej przerwie poziom hałasu obniżył się do 74-78 dB, gdyż dzieci poszły do stolówki. W sali lekcyjnej wypełnionej trzydziestoma milczącymi uczniami zarejestrowano 69-74 dB. Nieszczelność okien sprawia, iż docierają tu dźwięki z zewnątrz. Podczas rozlegającej się głośnej muzyki ze szkolnego radiowęzła występuje przekroczenie 100 dB. Jedynie w czytelnicy i bibliotece (książki, firany, zasłony) jest w miarę cicho – od 46 do 48 dB. Wzrost natężenia dźwięku powoduje nasze zmęczenie. Stajemy się nerwowi, coraz słabiej słyszymy, bardzo głośno mówimy, niezależnie od okoliczności. Podstawowe czynniki wpływające na zdrowotne skutki hałasu ilustruje tabela.

Parametry hałasu	Parametry osobnicze	Skutki zdrowotne
<ul style="list-style-type: none">- poziom hałasu- widmo (częstotliwość)- zmienność poziomu- impulsywność- przerwy- czas trwania- odległość od źródła	<ul style="list-style-type: none">- płeć (kobiety są bardziej wrażliwe)- wiek- stan zdrowia- zawód- osobowość- przebieg ekspozycji- miejsce: nauka, praca, odpoczynek, sen.	<ul style="list-style-type: none">- bezpośrednie: wrażliwość, maskowanie, ubytki słuchu- niebezpośrednie: emocjonalne, zaburzenia snu, spadek sprawności, reakcje fizjologiczne- zintegrowane: zmęczenie, reakcje zachowawcze

Uważam, że zasygnalizowane problemy powinny uwzględnić w swej pracy oświatowe służby bhp, a przede wszystkim pracodawca.

Halina Szczepaniec

Czym skorupka . . .

Helsinborg to miasto nad zatoką Oresund, liczące 120 tys. mieszkańców. Znajduje się tu wiele zakładów przemysłowych, w których produkcja oparta jest na najnowszymi technologiach, a podstawowym warunkiem funkcjonowania bezpieczne zagospodarowanie odpadów i produktów ubocznych. Na podobnej zasadzie oparte jest działanie każdego zakładu, a daleko posunięta segregacja odpadów w gospodarstwach domowych zapewnia ich prawidłowe przetwarzanie. Wymuszane jest to bardzo surowym prawem szwedzkim. Opinia publiczna szybko i zdecydowanie reaguje na nieprawidłowości w tym względzie. Uczniowie mają doskonałe warunki do obserwacji prozdrowotnych zachowań dorosłych. Realizują ponadto wiele godzin z ekologii, m.in. na wycieczkach i dwutygodniowych praktykach, które obowiązują w kl. VIII i IX. Poznają od podstaw, jaki kierunek rozwoju musi być zachowany, tym bardziej że przepisy prawne są modyfikowane z roku na rok, a normy dla środków szkodliwych zaostrzane.

Wiele miejsca dla ekologii jest również w naszej szkole. Uczniowie zapoznają się np. ze skutkami braku oczyszczania wody i przerobu odpadów. Biorą udział w badaniach czystości pobliskich rzek, określeniu pH opadów. Są to najprostsze meto-

dy pomiarów ze względu na możliwości finansowe szkół. Mamy jednak nadzieję, że rzeczywistość ulegnie zmianie, a uczniowie zdobytą wiedzę, obserwacje wykorzystają przy podejmowaniu decyzji w warunkach nowego europejskiego prawa, którego nadrzędnym celem jest ochrona środowiska. Rozpoczęliśmy współpracę ze szkołami w Szwecji, a spostrzeżenia przeniesiemy do codzienności.

Podczas naszego pobytu w Helsinborgu w miejscowej prasie i telewizji ukazały się informacje pod tytułem „Polscy nauczyciele studiują środowisko” i tak można określić nasz tygodniowy pobyt (bardzo dobrze przygotowany), ponieważ zetknęliśmy się z kompleksowym podejściem do ochrony środowiska (czego nie możemy zobaczyć u nas). Zajęcia odbywały się od rana do godz. 18⁰⁰. Gospodarze wykazali przy tym, jak ważne są wspólne działania, choć, dlatego, że oba kraje leżą nad wodami Morza Bałtyckiego. Zastosowanie czystych technologii w przemyśle jest niezbędne w nas. Wm kraju; potrwa to wiele lat. Być może realizacja będzie szybsza i łatwiejsza, gdy zostaną odpowiednio przygotowani do tego zadania nasi uczniowie.

Krystyna Przepiórka

„MYŚLEĆ GLOBALNIE - DZIAŁAĆ LOKALNIE”

Pod takim hasłem w maju ub.r. odbyły się u nas (SP nr 22 w Szczecinie) „Szkolne Dni Ekologii”. Były one podsumowaniem całorocznej edukacji środowiskowej. Pomimo iż przedmiot ochrona środowiska człowieka nie istnieje w programie szkoły podstawowej, do pracy zaangażowało się wielu nauczycieli i uczniów, wykazując inicjatywę i pomysłowość. Uczniowie pre-

Zadania przygotowane przez nauczycieli biologii i geografii były trudne, jednak radzili sobie doskonale. Wiedza ekologiczna na pewno przyda się podczas edukacji w szkole średniej.

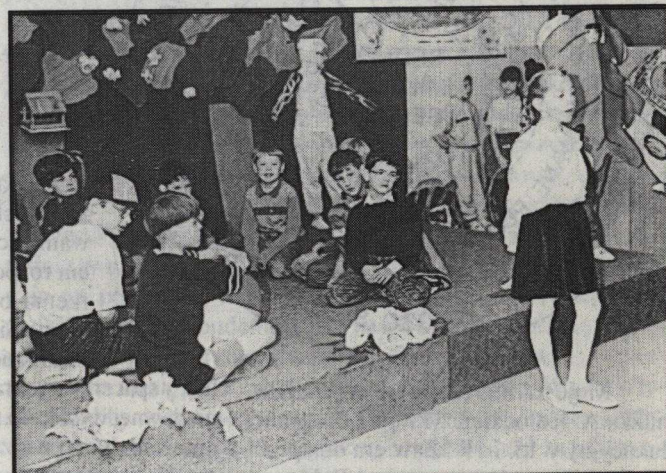
W drugim dniu odbył się podobny turniej w formie zabawy dla uczniów klas trzecich. Tym razem imprezę przygotowali uczniowie klasy ósmej, ci sami, którzy poprzedniego dnia byli zawodnikami. Rozstrzygnięto również konkurs plastyczny i literacki. Tematy prac związanych z ochroną przyrody były wykonywane w ciągu całego roku szkolnego, a najlepsze prezentowane w gazetce szkolnej. Imprezy towarzyszące to inscenizacje pt. „Ziemia jest jedna” w wykonaniu uczniów klas trzecich i czwartych, wystawy nagrodzonych prac plastycznych, albumów o tematyce ekologicznej oraz ekspozycja zdrowej żywności – wykonana przez uczniów klas szóstych pod kierunkiem nauczyciela techniki. W szkolnej galerii podziwiano wystawę roślin i zwierząt chronionych w Polsce, a także tych, które już wyginęły. W tym samym czasie w kilku salach odbyły się projekcje filmów o tematyce ekologicznej. W „Szkolnych Dniach Ekologii” uczestniczyli wszyscy uczniowie.

Wiesława Kamieniecka

Pikieta klas trzecich

zentowali swoją wiedzę kolegom, rodzicom i zaproszonym gościom. W pierwszym dniu o godz. 11⁰⁰ sprzed szkoły wyruszyła pikieta zorganizowana przez klasy trzecie. Uczniowie przemaszewali przez osiedle Majowe z transparentami, na których widniały ułożone przez nich hasła (np. „Czysta woda – źródło zdrowia” itp.). Uczniowie z klas siódmych i ósmych przedstawili interesujące ich problemy zanieczyszczenia i ochrony środowiska w najbliższym otoczeniu w formie sesji posterowej. Zaprezentowali ciepłownię osiedlową, dwie oczyszczalnie ścieków oraz Zakłady Chemiczne „Wiskord”. Inna grupa uczniów przedstawiła alternatywne źródła energii, m.in. wiatrowej i geotermalnej. Odbył się również turniej ekologiczny dla uczniów klas ósmych.

Przedstawienie „Ziemia jest jedna”

PRZED WSZYSTKIM PRAWO

W październiku ub. r. wraz z grupą dwunastu nauczycieli z nowogardzkiej delegatury KO przebywałem na szkoleniu ekologicznym w Helsingborgu (Szwecja). Mimo że od mojego powrotu minęło już sporo czasu, nadal jestem pełen wrażeń. W pamięci utkwiła mi wspaniała organizacja i przygotowanie zarówno odwiedzin w szkołach, jak i w zakładach pracy. Każda z tych instytucji potrafiła się w doskonały sposób zaprezentować. Zwróciłem uwagę na serdeczne stosunki międzyludzkie. W szkole najważniejszą osobą jest uczeń. Relacje uczeń-nauczyciel, nauczyciel-nauczyciel, nauczyciel-dyrektor były swobodne i pełne życzliwości.

W jaki sposób realizuje się w Szwecji ekologia? Przede wszystkim bardzo praktycznie. Nie ma tu sloganów, wielkich haseł, programów teoretycznych. Są konkretne przepisy doty-

czące ochrony środowiska, które się ściśle respektuje. Również świadomość ludzi w tej dziedzinie jest bardzo duża. Społeczeństwo szwedzkie jest przekonane, że kształcenie ekologiczne młodzieży da w przyszłości efekty. Pobyt w Szwecji skłonił mnie do sformułowania wniosków:

1. Nasze pokolenie powinno mieć świadomość konieczności życia zgodnego z naturą.
2. Uwagę należy skupić na kształceniu ekologicznym dzieci i młodzieży, a także nauczycieli.
3. Problematyka ekologiczna w szkołach musi być realizowana w sposób praktyczny. Szwecja jest przykładem kraju, który potrafi to zrobić.

Marian Bartkowiak

Mniej stresu !

Stres to: wywołany przez silny bodziec zewnętrzny lub wewnętrzny wzrost poziomu napięcia emocjonalnego, prowadzący do ogólnej mobilizacji sił organizmu, mogący przy długotrwałym działaniu doprowadzić do zaburzeń w funkcjonowaniu organizmu, wyczerpania, a nawet chorób psychosomatycznych. („Słownik psychologiczny”).

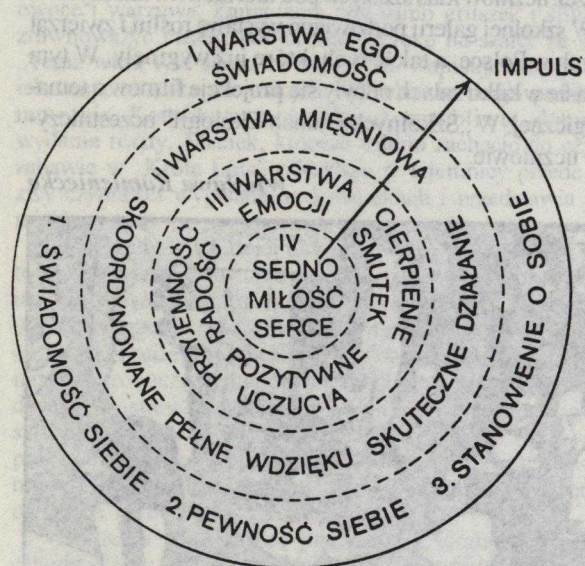
Stres praktycznie pojawia się od pierwszego dnia nauki w szkole. Towarzyszy zdobywaniu podstawowych umiejętności, wiedzy i adaptacji w nowym otoczeniu. W pierwszych latach edukacji nauczycielom przypada szczególna rola. To od nich zależy, czy stesy będą narastały, czy nie będą miały ujemnego wpływu na psychikę dziecka. Nauczyciele klas początkowych często starają się być „dobrymi ciociami” i ciepłym, serdecznym stosunkiem pomagać w trudnych chwilach. Przychodzi jednak moment, kiedy dziecko musi pożegnać „swoją panią” i przekroczyć próg klasy czwartej. W jego życie wkraczają nowi nauczy-

ciele. Jest to często zbyt duże przeżycie i zdarza się, że uczeń bardzo dobry w klasach I-III raptem przestaje sobie radzić w klasie IV. Zaczyna też niejednokrotnie sprawiać kłopoty wychowawcze.

W naszej szkole długo zastanawialiśmy się nad tym, jak pomóc dzieciom. Zespół samokształceniowy nauczania początkowego opracował program (zaakceptowany przez innych nauczycieli), który określiliśmy „bezzestresowym” przejściem uczniów klas III do IV. W drugim półroczu klasy trzeciej uczniowie poznają nowych nauczycieli, głównie tych, którzy będą ich uczyli w klasie IV. Przychodzą oni do klasy, opowiadają o sobie i swoim przedmiocie. Następnie zapraszają do odwiedzenia klasopracowni, pokazują mapy, książki, albumy itp. Ostatnim jakby etapem jest udział uczniów klas trzecich w lekcji starszej młodzieży. W podobny sposób dzieci poznają przyszłego wychowawcę. Na apelu rozpoczynającym nowy rok szkolny bez obaw stają przy swojej nowej pani lub panu.

Zamierzamy także już w klasie III zapoznać rodziców z nowym wychowawcą. Chcemy również w kl. IV wyeliminować ocenę niedostateczną i mierne, przynajmniej w pierwszym półroczu. Obserwując nasze aktualne klasy IV, widzimy, że założony cel został osiągnięty. Jest nam o tyle łatwiej, że jesteśmy małą szkołą (500 uczniów i 30 nauczycieli). Praktycznie znamy się wszyscy, a nauczyciele dobro dziecka stawiają na pierwszym miejscu, a to już połowa sukcesu.

Teresa Kalina

Nazywamy uczucia

Moje zainteresowanie wzbudziła książka A. Kolodziejczyka pt. „Program edukacyjny w kl. I-II”. Zawiera ona propozycje zajęć wychowawczo-profilaktycznych, które są adaptacją dwóch amerykańskich programów „Substance Education”, realizowanych w stanie Nowy Jork i Floryda, a zweryfikowanych dla polskich potrzeb w latach 1987 – 1990. Celem programu jest budowa pozytywnego obrazu siebie, uczenie porozumiewania się, rozwiązywania problemów i podejmowania decyzji. Pozytywny obraz samego siebie polega na rozpoznawaniu i wyrażaniu uczuć oraz dostrzeganiu własnych mocnych stron. Umiejętność porozumiewania się decyduje o relacjach z rówieśnikami i dorosłymi. Dzieci uczą się otwarcie mówić o swoich uczuciach, potrzebach, oczekiwaniach. Uczą się negocjowania, przepraszania i przebaczenia, co jest niezbędne przy rozwiązywaniu problemów.

Temat moich zajęć w kl. II (Szkoła Podstawowa Nr 10 w Stargardzie Szcz.) brzmiał: „Rozpoznajemy i nazywamy uczucia”. Ich celem było kształcenie umiejętności rozpoznawania i nazywania uczuć:

wypowiadanie się na temat własnych uczuć; poszanowanie uczuć cudzych. Zajęcia rozpoczęłam od wytworzenia odpowiedniego nastroju. Siedzieliśmy w kręgu z zamkniętymi oczami i odby-

liśmy spacer w wyobraźni (nawiązanie do niedawnej wycieczki nad jezioro). Dzieci opowiadały, co widzą, co czują, co słyszą. Następnie zaprezentowałam kilka ilustracji przedstawiających uczucia ludzi, np: radość, wesołość, strach, smutek, płacz. Dzieci mówiły „co czytają” z twarzy prezentowanych postaci, czy któreś z nich czuło się podobnie i w jakich sytuacjach? Inne ćwiczenie polegało na tym, że mówiłam początek zdania, a uczniowie tworzyli zakończenie. np.:

- Jestem wesoły(a), gdy...
- Byłam(em) szczęśliwa(y), gdy...
- Boję się, gdy...
- Jestem smutny(a), gdy...

Zwróciłam uwagę, iż uczucia można wyrazić mimiką twarzy. Rozdałam dzieciom obrazki przedstawiające cztery twarze wyrażające radość, strach, smutek, złość. Wspólnie staraliśmy się je naśladować. Następnie sugerowałam sytuację, a dzieci podnosiły kartkę z obrazem adekwatnego do sytuacji uczucia, np:

„Słyszę dzwonek na przerwę; Boli mnie żołądek; Idę na film; Brat przeszkadza mi

w zabawie; Będę miał siostrzyczkę; Jestem sam w domu itp.”.

Podkreśliłam, iż nie powinniśmy wstydzić się własnych uczuć. Dotyczy to szczególnie chłopców, którzy tuszują je, aby nie zostać ośmieszonym. Na podsumowanie dzieci miały dokończyć zdania:

- Tak czuję się wówczas, gdy...
- Wtedy (co robię?)....
- Tak czuję się wówczas, gdy...

Po analizie odpowiedzi stwierdzam, że dzieci czują się źle, gdy: ktoś je bije (również rodzice) – 12 osób; dostaną złą ocenę – 5 osób; zepsuje się zabawka – 2 osoby; zginie ulubione zwierzątko – 2 osoby; ktoś w rodzinie choruje – 1 osoba; jest nudno – 1 osoba; rodzic nie dotrzymał obietnicy – 1 osoba. Reakcją na przykre doznania jest: płacz, krzyk, złość, gniew (5 osób); zamykanie się w pokoju (3 osoby); obrona, złe samopoczucie, chęć poprawy (3 osoby). Kilkoro dzieci nie udzieliło odpowiedzi. Uczucia radości i zadowolenia występują wówczas, gdy dzieci: otrzymują prezenty – 9 osób; dostają zwierzątko – 5 osób; zdobywają sukcesy w nauce – 2 osoby; bawią się wesoło – 3 osoby; są pocieszane – 2 osoby; gdy rodzi się rodzeństwo – 1 osoba. Dzieci najbardziej boją się bicia, marzą o dobrych ocenach, najchętniej przyjmują prezenty. To są ważne dla mnie informacje, które muszę uwzględnić w pracy wychowawczej.

Teresa Kowalik

Jednym z ważnych zadań w wychowaniu przedszkolnym jest kształtowanie pozytywnego stosunku do przyrody i otaczającego środowiska. Tematyka ta jest realizowana od dawna, ale obecnie nabiera szczególnego znaczenia. Postanowiliśmy więc poszukać nowych rozwiązań, angażując rodziców. To właśnie oni są pierwszymi

wiosennych porządków i wykonania klombów kwiatowych dla każdej grupy oraz budki lęgowej dla ptaków. Wspólnie gromadzono kamienie, sadzonki, cebule kwiatowe, ziemię i materiały na budki.

21 marca w przedszkolu zrobiło się gwarno i wesoło. Kiedy wszystkie miejsca zostały zajęte, pojawiła się „Pani Wiosna”. Dzieci

powitały ją tańcami i piosenkami. Następnie ochocho przystąpiono do prac ogrodowych.

Rodzinne spotkania z przyrodą

nauczycielami w obcowaniu dziecka z przyrodą, a ich postawa ma wielkie znaczenie w umacnianiu naszej pracy. Tak też powstał pomysł rodzinnych spotkań z przyrodą. Na posiedzeniu Rady Pedagogicznej i Komitetu Rodzicielskiego wspólnie zaplanowaliśmy zadania do jednego z haseł rocznego planu, a zatytułowanego: „Kształtowanie czynnych postaw dziecka wobec przyrody”.

Cykl spotkań z przyrodą rozpoczęliśmy od udziału sześciolatków na Zamku Książąt Pomorskich w imprezie „Przyroda wokół nas”. Kolejnym krokiem było zaproszenie rodziców na „Święto sadzenia drzew”. Każda grupa wychowawcza przy współudziale rodziców zorganizowała narzędzia, paliki i zgromadziła sadzonki drzew. Nauczycielki wybrały z dziećmi miejsca do sadzenia młodych drzewek oraz nazwy swoich „podopiecznych”. W ciepłe jesienne popołudnie spotkaliśmy się w ogrodzie przedszkolnym. Uroczystość rozpoczęła „Pani Jesień”, która razem z wybranymi dziećmi przypinała gościom kolorowe listki. Przedszkolaki zaprezentowały przygotowany program artystyczny oraz wykonane samodzielnie plakaty i napisy mówiące o poszanowaniu przyrody. Wiele radości dostarczył taniec „Pani Jesieni” z naszym ogrodnikiem, przy akompaniamentie przedszkolnej orkiestry i oklasków rodziców. Potem wszyscy udali się do pracy. Panowie wykopali dolki, dzieci obsypały ziemią sadzonki, ubijały ziemię, grabiły. Mamy zajęły się pieczeniem kielbasek. W ogródku przedszkolnym pojawiły się nowe drzewa: „Kolezatek”, „Igielka”, „Jeżyk”, „Bartek”. Po ciężkiej pracy wszyscy ochocho zabrali się do jedzenia kielbasek z grilla. Spotkanie zakończyło się piosenką „Przedszkole pod topolą”. Prowadziliśmy rozmowy o naszym kąciку przyrody, o braku w nim żywych okazów. Wkrótce mieliśmy małe zwierzątko: chomiki, papugi i żółwie.

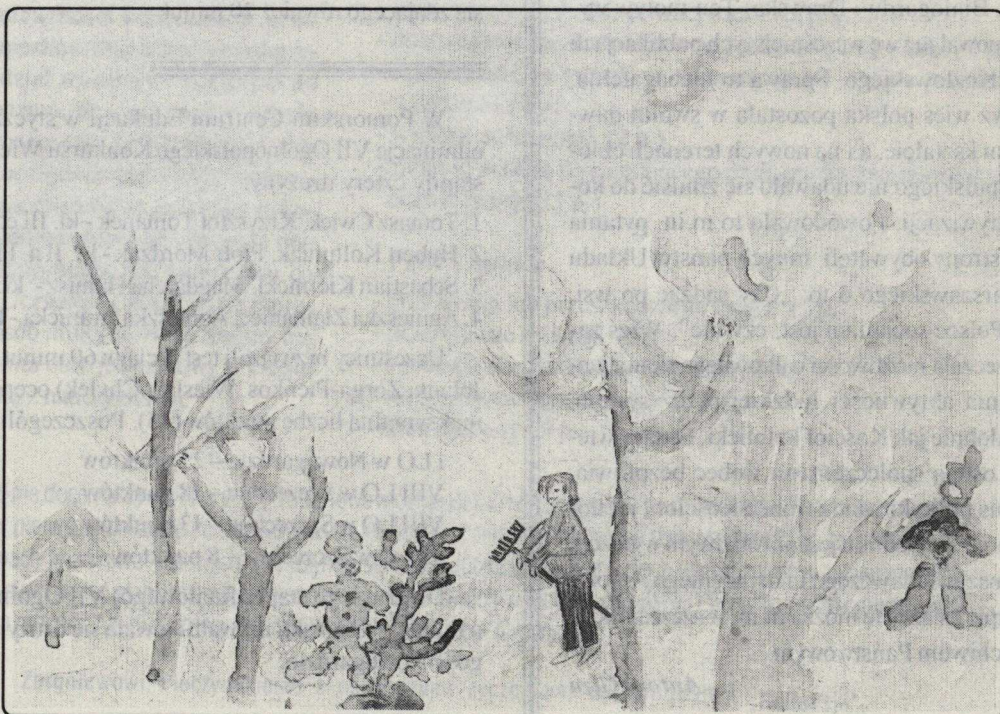
Dzieci bardzo chętnie opiekowały się nimi, obserwowały ich rozwój, dbały o to, aby „Bursztynek”, „Orzeszek”, „Albinos” czuły się dobrze (zawsze miały czystą wodę). Rodzice wzbogacili nasze małe ZOO w klatki, karmę i tak zwierzątkom zapewniliśmy prawidłowe warunki. O nowych wydarzeniach z życia zwierząt informowaliśmy w gablotach. Wszyscy żywo zareagowali na pojawienie się młodych chomików, a niektóre dzieci zabrały kilka do domu. Opieka nad zwierzątkami wzbogaciła nasze zajęcia o tematykę przyrodniczą i nauczyła systematyczności, odpowiedzialności.

Pierwszy dzień wiosny był okazją do kolejnego rodzinnego spotkania. Zamiast topienia Marzanny wszyscy wychowankowie zabrali się do

Ojcowie, przy udziale chłopców, wykonali budki lęgowe dla ptaków oraz przygotowali teren na klomby. Mamy i pozostałe dzieci układały pomalowane na białym kamieniu, sadziły kwiaty. Pracy towarzyszył humor, śmiech i piosenka, nie zabrakło również poczęstunku. Radość i zadowolenie na twarzach wszystkich pracujących pozwala przypuszczać, że to spotkanie z wiosną na długo pozostanie w pamięci rodziców i dzieci.

Wykonane prace dostarczyły nam tematów do działań wychowawczych i badawczych. Rodzice chętnie włączyli się też do naprawy sprzętu, wspólnie z pracownikami przedszkola pomalowali okna w budynku, kosze na śmieci oraz ławki. Jeden z ojców wykonał hulajnogę dla starszaków oraz bramki do piłki nożnej. W odnowionym ogródku spotkaliśmy się w majową niedzielę. Pojawiły się stoiska z zabawkami, napojami, sprzętem sportowym. Dużym powodzeniem cieszyły się koszulki z okolicznościowym nadrukiem i numerem przedszkola, które wykonały nauczycielki. Część artystyczną rozpoczął taniec kwiatów i ptaków, wszystkich wzruszył piękny wiersz „Zielone serec”, ale najgłośniej zaśpiewano piosenkę „Przedszkole pod topolą”. Po występach każdy mógł wybrać konkurs, w którym chciałby spróbować swoich sił. Część gości wraz z dziećmi budowała w piaskownicy dowolne kompozycje przestrzenne. Nie zabrakło także malarzy, którzy tworzyli ogród swoich marzeń. Jeszcze inne rodziny zmagaly się w konkurencjach sportowych. Dużo emocji dostarczyły tańce w wykonaniu rodziców. Natomiast wiele gracji w tańcu wykazała Ada z III grupy. Rodzinne spotkania z przyrodą kontynuujemy również w bieżącym roku, wzbogacając je nowymi pomysłami.

Ewa Andrzejewska, Sabina Bieszek

Kazimierz Kozłowski, Pierwsze dziesięć lat władzy politycznej na Pomorzu Zachodnim (1945-1955), Warszawa – Szczecin 1994, Wyd. Naczelnej Dyrekcji Archiwum Państwowego, ss. 412.

Prawdziwym rarytasem wydawniczym ostatniego okresu jest na szczecińskim oraz krajowym rynku okazała pozycja Kazimierza Kozłowskiego, prezentująca pierwsze dziesięciolecie władzy ludowej w naszym regionie. Ta okazała rozmiarów książka została wydana przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych, co już stanowi o jej randze i doniosłości. Autor korzystał z niedostępnych dotąd w takich rozmiarach dokumentów służb tajnych b. PRL. Z tej tak niezwykle potrzebnej, zwłaszcza w naszym regionie, pozycji dowiadujemy się o kolejnych etapach kształtowania się nowej rzeczywistości na Pomorzu Zachodnim, a więc o procesie zasiedlania i przejmowania terenu z rąk Armii Czerwonej oraz budowy polskiego aparatu władzy i administracji. Kazimierz Kozłowski prezentuje całokształt stosunków pomiędzy Polską Partią Robotniczą i Polskim Stronnictwem Ludowym, a także stosunki wzajemne PPR – PPS w regionie, aż do utworzenia PZPR. Sporo uwagi poświęca sprawom kolektywizacji wsi, szczególnie w rejonie Gryfic, Białogardu i Drawska. Ten motyw występował już we wcześniejszych publikacjach K. Kozłowskiego. Sprawa to niebagatelna, gdyż wieś polska pozostała w swoim dawnym kształcie, a i na nowych terenach chłop polski nie udawało się zmusić do kolektywizacji. Powodowało to m.in. pytania ze strony obywateli innych państw Układu Warszawskiego o to: „Czy sądząc po wsi, w Polsce socjalizm jest, czy nie?”. Wieś zaprzeczała możliwości całkowitego skanalizowania aktywności ludzkiej przez system, podobnie jak Kościół katolicki, będący wtedy ostoją społeczeństwa wobec bezprawia. Opis polityki władzy wobec Kościoła na Pomorzu Zachodnim jest prawdziwym wyrazem kunsztu badawczego i narracyjnego Autora. Kupić książkę tę można m.in. w szczecińskim Archiwum Państwowym.

Antoni Giza

Ustny egzamin dojrzałości z języka obcego nowożytnego (ujednolicenie formy dla wszystkich języków w roku szkolnym 1994/95)

Zgodnie z regulaminem egzaminu dojrzałości w części ustnej z języka obcego nowożytnego należy sprawdzić następujące umiejętności:

- 1) rozumienie treści czytanego tekstu,
- 2) poprawne reagowanie językowe w sytuacjach i rolach określonych przez egzaminatora,
- 3) stosowanie wskazanych przez egzaminatora form gramatycznych i zwrotów właściwych dla danego języka.

Ad. 1. Sprawdzenie rozumienia tekstu (literackiego, użytkowego, prasowego itp.) powinno mieć formę dialogu zdającego z egzaminatorem (ok. 5 min.). Obcojęzyczny tekst powinien być odpowiednio trudny, nie omawiany na lekcjach, odpowiadający realizowanej wersji programowej (proponuje się jedną stronę maszynopisu).

Ad. 2. Sprawdzając stopień opanowania umiejętności komunikacyjnych zdającego, egzaminator wskazuje sytuacje (trzy trudniejsze lub pięć łatwiejszych), z wykorzystaniem np. rysunku, zdjęcia, widokówki, taśmy magnetofonowej, opisu sytuacji w języku polskim.

Ad. 3. Sprawdzenie stopnia praktycznego opanowania struktur leksykalno-gramatycznych i znajomości zwrotów idiomatycznych egzaminator może realizować w powiązaniu z tekstem zadania pierwszego lub przygotowanych przez siebie pięciu zadań, z poleceniem przekształcenia ich, przetłumaczenia, uzupełnienia lub wyjaśnienia form gramatycznych. Polecenia powinny być sformułowane w języku polskim. Na egzaminie dopuszczone jest korzystanie ze słowników językowych udostępnionych przez komisję.

Regulamin określa czas trwania egzaminu ustnego (20 minut), przygotowanie się zdającego również 20 minut.

Rozalia Skiba

W Pomorskim Centrum Edukacji w styczniu br. odbyły się wojewódzkie eliminacje VII Ogólnopolskiego Konkursu Wiedzy o Filmie. Do konkursu przystąpiły cztery drużyny:

1. Tomasz Cwiek, Krzysztof Tomanek - kl. III e, VI LO w Szczecinie
2. Hubert Koltuniak, Piotr Mordzak - kl. II a, I LO w Nowogardzie
3. Sebastian Kiernicki, Magdalena Hanusz - kl. II e, VIII LO w Szczecinie
4. Agnieszka Złamaniec, Agnieszka Iwanicka - kl. IV d, VIII LO w Szczecinie.

Uczestnicy rozwiązyli test w ciągu 60 minut. Komisja (Maria Skarbińska, Jolanta Zorga-Pieńkos, Wiesław Chylek) oceniła rozwiązane testy i ustaliła maksymalną liczbę punktów (45). Poszczególne drużyny zdobyły:

I LO w Nowogardzie – 25 punktów

VIII LO w Szczecinie – 18 punktów

VIII LO w Szczecinie – 13 punktów

VI LO w Szczecinie – 8 punktów.

Do drugiego etapu (finalowego) VII Ogólnopolskiego Konkursu Wiedzy o Filmie w Gdańsku zakwalifikowała się drużyna z I Liceum Ogólnokształcącego w Nowogardzie.

Dyrekcja PCE

macje

Na początku marca br. w Szkole Podstawowej Nr 51 w Szczecinie odbyły się rejonowe eliminacje Małego Konkursu Recytatorskiego. Po wysłuchaniu 58 młodych recytatorów jury postanowiło zakwalifikować do udziału w dalszych eliminacjach w grupie klas I - IV: Martę Litwiniak (SP 72), Katarzynę Dziergiewicz (SP 53), Katarzynę Anosowicz (SP 45), Natalię Janke (SP 8), Łukasza Spiechowicza (SP 32); w grupie klas V - VIII: Ewelinę Gomólkiewicz (SP 48), Krzysztofa Makowskiego (SP 1), Joannę Osuch (SP 48), Annę Gąsior (SP 2), Kamilę Jeziorską (SP 48). Ponadto wyróżniono 15 recytatorów. Każdy uczestnik otrzymał dyplom (wykonany specjalnie na tę okazję) i upominek od organizatora konkursu.

Irena Lewandowska

„Integracja szansą wychowania nowego pokolenia” – taki temat miała konferencja zorganizowana w styczniu br. przez Centrum Psychologiczno-Pedagogiczne i Kuratorium Oświaty, Urząd Miasta i Szkołę Podstawową Nr 12 w Stargardzie Szczecińskim. Ta właśnie, kierowana przez Z. Świętońskiego, placówka jest nie tylko wiodącą w promowaniu zdrowia, ale też jako pierwsza w województwie wprowadziła przed trzema laty nauczanie integracyjne. Jak zwykle w tego typu spotkaniach wiele miejsca zajęła wymiana doświadczeń. O swojej pracy mówili: E. Hyzopska, E. Rudzik i E. Sowa. Wypowiadali się też rodzice, którzy w szczególności przeciw sposobowi przeżywają problemy swoich dzieci. Uczestnicy konferencji mieli okazję poznać sposoby i kierunki działań integracyjnych prezentowane przez gości z Warszawy, Białegostoku i Poznania. Jedynym z efektów tego bardzo ważnego dla środowiska szczecińskiego spotkania była propozycja powołania w Szczecinie i Stargardzie Szcz. ośrodka świadczącego pomoc i doradztwo nauczycielom województwa oraz makroregionu.

Krystyna Kondarewicz

Muzeum Oświaty Szczecińskiej przy Centrum Informacji Edukacyjnej w Szczecinie, ul. Jarowita 2 zwraca się z prośbą do nauczycieli (również emerytowanych), entuzjastów zbieractwa i idei muzealnictwa oświatowego o pomoc przy gromadzeniu materiałów dotyczących oświaty na Pomorzu Zachodnim w latach 1945-1994. Interesują nas przede wszystkim: stare podręczniki i programy nauczania, konspekty lekcji, kroniki i gazetki szkolne, dzienniki i protokoły rad pedagogicznych, świadectwa, fotografie, wydawnictwa okolicznościowe i czasopisma, biuletyny i informatory, monografie szkoły, materiały związane z twórczością nauczycieli i uczniów, tarcze szkolne, ordery, odznaczenia, medale, dyplomy, puchary, legitymacje nauczycielskie i uczniowskie, zeszyty uczniowskie, pomoce dydaktyczne, meble szkolne itp. Osoby, które zechcą wzbogacić zbiory Muzeum Oświaty Szczecińskiej, prosimy o kontakt M. Muszyńską, kierowniczką Muzeum, tel. 33-68-59.

„Na Morzu i Łądzie”

W kinie „Ina” odbył się konkurs maryni styczeń, w którym brały udział dwuosobowe drużyny z dziewięciu szkół podstawowych ze Stargardu Szcz. oraz reprezentacja Szkoły Podstawowej w Koszewie. Zakres konkursu był bardzo szeroki, obejmował m.in. wiedzę, ciekawostki geograficzne i historyczne. Zwyciężyły: drużyna ze Szkoły Podstawowej Nr 8 (I m.), Nr 6 (II m.), Nr 13 (III m.) Uczestnicy otrzymali pamiątkowe dyplomy, albumy, książki ufundowane przez redakcję „Gazety Stargardzkiej”, Stargardzkiego Centrum Kultury i Delegaturę Kuratorium Oświaty.

B. K.

„Refleksje”. Pismo pedagogiczne. Wydaje Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie. Redaguje zespół w składzie: P. Bartnik, K. Fenczak, I. Misztal, Z. Nowak, D. Rodziewicz, H. Szczepaniec, J. Tworek. Fotoskład: D. Bąba, J. Lisowska, T. Winiarski. Adres redakcji: 71-421 Szczecin, al. Wyzwolenia 105, tel. 22-52-21, w. 40. Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca oraz zastrzega sobie prawo redagowania nadesłanych tekstów, nie odpowiada za treść reklam i ogłoszeń. Druk: CDiDN Szczecin.

OGÓLNOPOLSKI MIESIĘCZNIK
EKOLOGICZNY

Raj

ZATRUTE ŚRODOWISKO I MY

Czytaj Raj

PISMO ZALECANE PRZEZ
MINISTERSTWO
EUKACJI NARODOWEJ
DO PROGRAMÓW SZKOLNYCH

Raj

W KIOSKACH RUCHU
W CAŁYM KRAJU
W PRENUMERACIE
OD III KW. W URZĘDACH
POCZTOWYCH

Raj

Adres Redakcji –
50-452 WROCŁAW,
ul. Komuny Paryskiej 72
tel. i fax 72-43-76,
tel. 44-16-11

Wyjaśnienie

Niestety, znowu przepraszamy naszych Czytelników za spóźnioną edycję miesięcznika spowodowaną kłopotami finansowymi.

Redakcja

„Czy tylko na Olimpie?”

**MARIUSZ
PŁOCH**

Program artystyczny wystawiony w mojej szkole pt. „Czy tylko na Olimpie” skłonił mnie do rozważań, sądzę, że nie byłem w tym osamotniony. Pomysł tej sztuki zrodził się z „agresji” Pani prof. Dominiczak, która zrealizowała go wraz I klasą Liceum Ogólnokształcącego Nr 22 przy ul. Klonowica. Treścią programu jest nic innego jak parodia życia na Olimpie. Całość można określić jako „Mitologia XXII LO”. Przedstawiono sceny, w których można było zauważyć niedoskonałości mieszkańców niebios. Śmiem twierdzić, że owe scenki to nic innego jak pełne śmieszności i problemów życie na Ziemi. Bo czyż nie na Ziemi spotykamy „kobiety z walkiem” – symbol ucisku mężów, czyż nie na Ziemi kobiety kierują się mało ambitnymi pobudkami? A mężczyźni? Oni też nie są doskonali: swą dumą, patetyczną zazdrością, męskim słowem i czynem sieją zamęt. Jak wielu na Olimpie trzyma się słów „carpe diem”. Wiem coś o tym, sam zagrałem rolę Bachusa. Chłodzące wino i biesiada, nie wspominając o pijanych bachantkach – to jest to. Wśród tych wszystkich słabostek jest jeszcze jedna, którą reprezentuje Amor. Ten „mały bożek” to nic innego jak maćiwoda. Miłość może być dobra, ale może zrobić też wiele złego. Te wszystkie przelotne miłości, te zdrady nie raz przyczyniły się do powstania spornych sytuacji.

Spoglądając na sztukę od strony technicznej i biorąc pod uwagę niedoświadczenie LO, oceniam ją na bardzo dobry. Kostiumy były pomysłowe, a niektóre przypominały dzieła sztuki. Do scenografii nie mam zastrzeżeń. Bardzo podobały mi się szkice Zeusa i Afrodyty. Niesamowity był pomysł z gokartem, na którym wtoczył się pijany Bachus tak szybko, że aż pogubił swój pijany orszak

Reasumując, uważam, że sztuka była doskonała, podobał mi się scenariusz opracowany przez panią Dominiczak, jak i scenografia wykonana przez uczniów. Główne założenie programu zrealizowało się. Każdy z obecnych na przedstawieniu mógł odpowiedzieć sobie na pytanie „Czy tylko Olimpie”? Sztuka nie tylko sprawiła, że utwierdziłem się w przekonaniu, że życie na Olimpie nie odbiega zbyt wiele od naszej szarej codzienności. Spowodowała, że wgłębiłem się w morały, jak można być doskonałym, jak nasze wzorce nie zasługują na naśladowanie. Dotyczy to nas i tych u góry. „U góry” – różnie to można zinterpretować: prezydent, sejm, rząd, dyrektorzy i wreszcie rodzice – bo tu się wszystko zaczyna.

Jak wyżej wspomniałem, zarodkiem szkolnego happeningu była agresja, skąd się bierze. Sądzę, że niewątpliwie z nas samych. Jak widzimy, agresja niekoniecznie musi być zła, to zależy, gdzie znajdzie ujście, czy tak jak tutaj w napisaniu humorystycznego scenariusza, czy w bójkę szkolnej. Uważam, że zarodkiem dobrego lub złego ujęcia agresji są rodzice. Mnóstwo ludzi nie zdaje sobie sprawy, jak ważną rzeczą jest ofiarować miłość swemu dziecku od samego początku. Dziecko, które już przed przyjściem na świat jest otoczone troską i miłością, a następnie obcuje z tym w każdej chwili, jestem pewien, że przesiąknąwszy dobrocią i miłością, będzie wybierało tę dobrą formę rozładowania napięcia. A kierować nim będzie podświadomość.

Dziwimy się, że agresja zbiera coraz to większe żniwo. Zastanówmy się, jak dużo dzieci nie doświadczyło rodzicielskiej miłości. Jak wiele z nich wychowują niani, żłobki – wszyscy tylko nie rodzice. Czyny ludzkie można podzielić na dobre i złe. Tak samo jest z rodzicami. Nie zawsze mamy do czynienia z prawdziwymi rodzicami, którzy zdają sobie sprawę z ogromu obowiązków, jakich się podjęli, są odpowiedzialni w każdym calu za nowo poczęte życie.

Ktoś może zanegować moją teorię tezę, że przeciętne mnóstwo dzieci w ekstremalnych warunkach wyrasta na dobrych ludzi. A także ostatnio „modne” zбочenie na złą drogę dzieci, którym nic nie brakuje. Mam na to odpowiedź. Jeżeli chodzi o pierwszy jak i drugi przypadek, twierdzę, że każdy człowiek ma wolną wolę, a rodzice i otoczenie mają jedynie większy lub mniejszy wpływ na jego czyny. Każdy człowiek, z wyjątkiem chorego psychicznie, ma wrodzoną, naturalną zdolność odróżniania dobra od zła. Myślę, że rozwiązanie problemu zła tkwi w ukazaniu człowiekowi wartości i szczęścia osobistego wypływającego z czynienia dobra a nie zła. Aby człowiek zrozumiał, że prawda i dobro to szczęście, a kłamstwo i zło to ból, cierpienie, udręka i nieszczęście. Jeśli to zrozumie, zawsze będzie starał się w życiu czynić dobrze.

dr Janina Wójtowiczowa

ZABAWA W SŁOWA Ćwiczenia sylabowe Ćwiczenia głoskowe

16 dużych kolorowych plansz do analizy i syntezy głoskowej i sylabowej wyrazu

- * pomagają one doskonaleć język dziecka
- * przygotowują do nauki czytania i pisania
- * rozwijają zdolności językowe dziecka
- * bawią * uczą * cieszą

W zestawie znajdują się 4 rodzaje obrazkowych gier językowych:

1. **Fonetyczne Wideo.** Gra składa się z 20 zdjęć dziewczynki wymawiającej te głoski języka polskiego, przy których artykulacji widoczne są narządy mowy wytwarzające te głoski, a więc wargi, język, zęby. Dziecko układając zdjęcia dziewczynki poznaje tajemnice wymowy, uczy się wyodrębniania i łączenia głosek, trenuje ważne umiejętności językowe.
2. **Rebusy fonetyczne.** Odgadujemy nazwy ułożonych obok siebie obrazków, wyodrębniamy pierwszą lub ostatnią głoskę nazwy obrazka. Rozwiązaniem rebusu jest nowy wyraz, który powstaje z wyodrębnionych głosek. Jest też plansza do wyodrębniania głosek w środku wyrazu.
3. **Loleryka.** Na planszy jest 20 obrazków zwierząt i roślin, których nazwy łączą się w pary wyrazów zaczynających się od tej samej głoski.
4. **Gra PPP-Pomyśl! Powieź! Poszukaj!** Grający ma za zadanie łączyć obrazki, których nazwy np. się rymują żyrafa-szała.

Zaletą wszystkich szesnastu gier i zabaw jest to, że można stosować je w domu, w przedszkolu, szkole i gabinecie logopedycznym. Mogą być wykorzystane w zabawach indywidualnych i zbiorowych. Dzięki ładnej szacie graficznej przyciągają uwagę dzieci i zachęcają do wspólnej zabawy.

Zyta Niedźwiecka
w miesięczniku "Wychowanie na co dzień"
nr 6/9/1994

Zamówienia realizuje: Wytwórnia Pomocy Dydaktycznych
39-207 Brzeźnica Dębicka 358

Wysyłamy za pobraniem pocztowym.

Cena kompletu: 29 zł

teka refleksji

Wymagania programowe z biologii z higieną w szkole ponadpodstawowej

nr 20

Trwałość wiedzy zdobywanej przez uczniów na lekcjach biologii w dużej mierze uzależniona jest od właściwie zorganizowanej kontroli i oceny z tego przedmiotu. Kontrola i ocena winny być oparte na nowoczesnych sposobach sprawdzania nie tylko wiadomości, ale także umiejętności uczniów. Dlatego więc zrodził się pomysł opracowania wymagań programowych na oceny szkolne. Propozycje wymagań opracowanych przez zespół metodyczny nauczycieli biologii i jest próbą przedstawienia jednolitych kryteriów ocen na stopnie szkolne.

Krystyna Kapala

Klasa I

Dział programu	Ocena	Wymagania programowe
Biologia jako dyscyplina naukowa	mierny	- przedstawiać ogólną tematykę badań na wybranych przykładach nauk biologicznych
	dostateczny	- charakteryzować wybrane dziedziny biologii i ich znaczenie
	dobry	- wykazywać zależności między wybranymi naukami biologicznymi
	bardzo dobry	- wskazywać przyczyny i następstwa wyodrębnia się i łączenia nauk biologicznych
Komórka jednostką struktury i funkcji	mierny	- omawiać budowę podstawowych związków nieorganicznych i organicznych oraz składniki plazmatyczne i nieplazmatyczne komórki
	dostateczny	- przedstawiać skład chemiczny, budowę ultramikroskopową i funkcje wybranych struktur komórkowych
	dobry	- określać materialne podłoże oraz istotę vegetatywnych i generatywnych czynności zachodzących w komórce
	bardzo dobry	- charakteryzować i analizować skład chemiczny, budowę submikroskopową oraz czynności życiowe komórek prokariotycznych i eukariotycznych
Podstawy taksonomii	mierny	- podawać przykłady gatunków roślin i zwierząt i ich podstawową charakterystykę
	dostateczny	- definiować gatunek, nazewnictwo gatunku oraz klasyfikować gatunek w systemie (w królestwie)
	dobry	- charakteryzować metody stosowane w taksonomii

	bardzo dobry	- wykazywać potrzeby i możliwości uporządkowania (klasyfikowania) wiedzy dotyczącej różnorodności i złożoności form roślinnych i zwierzęcych żyjących na Ziemi
Wirusy	mierny	- omówić budowę wirusa brylowego i podać przykłady chorób wirusowych
	dostateczny	- przedstawiać budowę różnych wirusów oraz teoretyczne i praktyczne znaczenie ich funkcjonowania
	dobry	- charakteryzować metody badawcze i osiągnięcia wirusologii
	bardzo dobry	- uzasadniać na podstawie posiadanej wiedzy zagadnienie: wirusy, mikroorganizmy czy makrocząsteczki - przedstawiać przebieg infekcji wirusowej, w tym AIDS
Tkanki roślinne	mierny	- charakteryzować podstawowe tkanki i ich funkcje
	dostateczny	- umieć rozróżniać tkanki pod mikroskopem - przedstawiać zależność budowy i funkcji na przykładach
	dobry	- rozróżniać tkanki i ich umiejscowienie w organach - dokonać podziału ze względu na ontogenezę (pierwotne, wtórne)
	bardzo dobry	- wyróżniać tkanki twórcze i stałe - przedstawić ich rolę w przyroście wtórnych organów
Bakterie	mierny	- przedstawić budowę komórki bakteryjnej i jej podstawowe funkcje życiowe
	dostateczny	- rozumieć budowę komórki bakteryjnej w powiązaniu ze znaczeniem w przyrodzie i gospodarce człowieka
	dobry	- wykazać cechy budowy organizmów prokariotycznych na przykładzie bakterii - wyróżniać formy życiowe bakterii w zależności od ich środowiska życia

		<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiać zależności między bakteriami, ich czynnościami a właściwościami chorobotwórczymi
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - rozumieć działanie czynników niszczących cytoplazmę komórek bakterii - charakteryzować choroby bakteryjne i zależności między higieną a rozprzestrzenianiem się
Grzyby	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - wyróżnić warunki życiowe grzybów - charakteryzować budowę grzybów i podstawowe czynności życiowe
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować podstawowe czynności fizjologiczne grzybów - rozumieć znaczenie grzybów w przyrodzie i gospodarce człowieka - umieć przeciwdziałać zatruciu grzybami
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować sposoby rozmnażania się grzybów - wykazywać zależności funkcjonowania grzybów w procesach krążenia materii w ekosystemach
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować rolę ekologiczną grzybów na wybranych przykładach - analizować procesy rozmnażania płciowego na przykładzie workowców i podstawczaków - interpretować różnicę w budowie mikroskopowej grzybów na przykładzie drożdży, pleśniaków i podstawczaków
	Porosty	mierny

	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżniać budowę porostów jako organizmów symbiotycznych - wskazywać ich znaczenie ekologiczne
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować różnorodność form i zależność od wymagań życiowych oraz ich rozmnażanie
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wykazać wrażliwość porostów na zanieczyszczenia środowiska - charakteryzować porosty jako bioindykatory zanieczyszczenia najbliższej okolicy
Głony	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśniać pojęcie plechy - przedstawiać środowisko i budowę glonów na przykładach
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - rozumieć zależność budowy glonów od środowiska ich życia
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować główne grupy glonów i przedstawiać ich różnorodność form
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wykazać różne stopnie zróżnicowania plechy glonów - charakteryzować przemiany pokoleń - uzasadniać znaczenie glonów, np. w procesie samooczyszczania się wód
Mszaki	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować budowę mszaków na przykładzie mchu płonnika oraz środowisko ich występowania
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiać charakterystykę mszaków oraz ich znaczenie w przyrodzie i gospodarce człowieka
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiać przemiany pokoleń mszaków ze wskazaniem na zależność od warunków środowiska
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadniać na przykładach zależności ekologiczne
Paprotniki	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiać środowisko życia oraz budowę na przykładzie narecznicy samczej

	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować paprotniki jako organowce - omawiać przemiany pokoleń na przykładzie jednozarodnikowych
	dobry	- wykazać zależności budowy i funkcji od środowiska
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - rozumieć cykle rozwojowe i ich związek ze środowiskiem życia - analizować porównawczo paprotniki kopalne, współczesne i ich znaczenie w procesach ewolucji
Nagonasienne	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiać cechy roślin nagonasiennych - wykazać znajomość gatunków iglastych, krajowych, w tym chronionych
	dostateczny	- charakteryzować rośliny nagonasienne, z uwzględnieniem środowiska życia, budowy i sposobów rozmnażania
	dobry	- zróżnicować budowę narządów wegetatywnych i generatywnych oraz przystosowawczą wartość cyklu rozwojowego sosny
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - oznaczać gatunki nagonasiennych za pomocą klucza - przedstawiać znaczenie ekologiczne - porównać paprotniki i nagonasienne
Okrytonasienne	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - znać ogólną charakterystykę roślin okrytonasiennych (zielne, drzewa, krzewy) - przedstawiać gatunki chronione
	dostateczny	- wykazywać przystosowanie ekologiczne w budowie narządów wegetatywnych i generatywnych na wybranych przykładach
	dobry	- analizować cykl rozwojowy na wybranym przykładzie (jednoliściennych i dwuliściennych)

Klasa II

Dział programu	Ocena	Wymagania programowe
Pierwotniaki	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - omówić budowę pierwotniaków na przykładzie pantofelka - przedstawiać podstawowe czynności życiowe pierwotniaków - odróżniać inne pierwotniaki
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawić środowisko życia pierwotniaków na wybranych przykładach - charakteryzować podstawowe czynności życiowe pierwotniaków - wskazywać na znaczenie tej grupy w przyrodzie
Wybrane zagadnienia z anatomii	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wykazać różnorodność i jedność w świecie pierwotniaków na wybranych przykładach - określać pierwotniaki chorobotwórcze zwierząt i człowieka
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnić sposoby rozmnażania, z uwzględnieniem koniugacji pantofelka i rozwoju zarodźca malarii - charakteryzować choroby wywoływane przez pierwotniaki (rzęsistkowica, toksoplazmoza, lamblioza, malaria i inne) sposoby zapobiegania im - wykazywać zależności między trybem życia pierwotniaka chorobotwórczego a występowaniem choroby

Tkanki zwierzęce	mierny	- wymieniać tkanki zwierzęce, odróżniać je i podać ich funkcje
	dostateczny	- omówić budowę i miejsca występowania tkanek zwierzęcych - umieć podać związki budowy z ich funkcjami
	dobry	- uzasadnić specyficzną budowę poszczególnych tkanek - dokonać szczegółowego podziału tkanek
	bardzo dobry	- przedstawiać różnicowanie się tkanek w rozwoju embrionalnym - rozróżnić tkanki i wskazać przystosowanie ich budowy do pełnionych funkcji
Jamochłony	mierny	- omówić środowisko życia i charakterystyczne cechy budowy jamochłonów na przykładzie stułbi - określać przedstawicieli poszczególnych gromad - podawać charakterystyczne cechy budowy poszczególnych gromad
	dostateczny	- przedstawiać cechy budowy i podstawowe czynności życiowe jamochłonów na wybranych przykładach
	dobry	- wykazywać specjalizację komórek na przykładach - analizować przemianę pokoleń chełbi modrej
	bardzo dobry	- uzasadniać, że jamochłony należą do zwierząt o budowie dwuwarstwowych tkankowców - dokonywać charakterystyki pod kątem różnorodności form i przystosowań do środowiska życia

Plazińce	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - omówić plazińce wolno żyjące i pasożytnicze - charakteryzować cechy budowy robaków płaskich na przykładzie wyplawka - wyróżniać przystosowania do pasożytniczego trybu życia na przykładzie tasiemca - wymieniać choroby pasożytnicze
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiać budowę morfologiczną, anatomiczną i fizjologię typu na przykładzie wyplawka - uzasadnić przystosowania do pasożytnictwa na przykładach - charakteryzować choroby wywołane przez robaki pasożytnicze
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - analizować cykle rozwojowe tasiemców na wybranych przykładach - wskazywać żywicieli pośrednich i możliwości rozprzestrzeniania się pasożytów
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - dokonywać ogólnej charakterystyki typu pod kątem znaczenia w przyrodzie i życiu człowieka - zastanawiać się nad możliwościami biologicznego ograniczenia infekcji pasożytów
Obleńce	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawić charakterystyczne cechy budowy na przykładzie nicieni - wymieniać pasożyty szczególnie niebezpieczne dla człowieka
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować budowę morfologiczną, anatomiczną i podstawowe czynności życiowe obleńców - opisywać choroby pasożytnicze, z uwzględnieniem ich profilaktyki

	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wykazać istnienie zależności funkcjonalnych i przyczynowo-skutkowych w cyklu rozwojowym glisty ludzkiej, włośnia krętego - odróżniać inne obleńce pasożytnicze - charakteryzować znaczenie tych pasożytów dla zdrowia człowieka
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznawać preparaty mikroskopowe płazińców i obleńców - porównywać przystosowanie do pasożytnictwa na przykładach: pierwotniaków, płazińców i obleńców
Pierścienice	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiać środowisko życia i charakterystyczne cechy budowy na przykładzie dżdżownicy - charakteryzować pierścienice pod kątem znaczenia w przyrodzie
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawić metameryzację w budowie pierścienic na przykładzie dżdżownicy - omówić budowę morfologiczną, anatomiczną dżdżownicy - wykazać charakterystyczne cechy fizjologii pierścienic na przykładzie dżdżownicy
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - porównać metameryzację homonomiczną i heteronomiczną na wybranych przykładach - przedstawić charakterystykę różnorodności form pierścienic
	bardzo dobry	<p>przedstawić filogenezę pierścienic i ich znaczenie w rozwoju stawonogów i mięczaków</p>

Stawonogi	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawić różnorodność środowisk życia stawonogów - omówić podział systematyczny typu i ogólne cechy budowy na wybranych przykładach
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - porównać budowę oraz cechy pokrewieństwa między gromadami - odróżniać rozwój typowych przedstawicieli gromad - charakteryzować choroby przenoszone przez stawonogi - rozróżniać gatunki chronione
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - dokonać przeglądu gromad stawonogów, z uwzględnieniem znaczenia w przyrodzie i gospodarce człowieka - wykazać zależności funkcjonalne w budowie stawonogów
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wskazać związek budowy i funkcji poszczególnych układów ze środowiskiem i trybem życia - wyjaśnić radiację adaptacyjną stawonogów - przedstawić analizę porównawczą stawonogów kopalnych i współczesnych

Mięczaki	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawić ogólną charakterystykę mięczaków oraz środowisko i tryb życia - omówić systematykę oraz przedstawicieli gromad
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować budowę morfologiczną i anatomiczną ślimaków i małży - wykazać odmienność cech budowy głowonogów na wybranym przykładzie
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wskazać na zróżnicowanie budowy morfologicznej i anatomicznej w obrębie gromad mięczaków – różnorodność form - określać powiązania filogenetyczne oraz znaczenie ekologiczne mięczaków
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnić zależności przyczynowo-skutkowe w odniesieniu do małży żyjących w Bałtyku - wykazać jedność i różnorodność w obrębie typu mięczaków - wskazać osiągnięcia ewolucyjne głowonogów - przedstawić mięczaki kopalne
Szkarłupnie i podsumowanie bezkręgowców	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - omówić środowisko życia szkarłupni, przedstawicieli gromad - charakteryzować cechy budowy i biologii typu
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić budowę i podstawowe funkcje życiowe na wybranym przykładzie, np. jeżowca lub rozgwiazdy
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawić różnicowanie się budowy i funkcji zwierząt bezkręgowych, z uwzględnieniem szkarłupni
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - dokonać charakterystyki zwierząt bezkręgowych, wskazując na kierunki zmian ewolucyjnych

Podstawowe szczeble rozwoju strunowców	miemy	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić pojęcia: zwierzęta pierwouste i wtórouste - porównywać ogólny plan budowy strunowców - wykazać znaczenie zwierząt tkanowych w procesie ewolucji
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawić proces bruzdkowania, blastulacji i gastrulacji - wyjaśnić pochodzenie listków zarodkowych - podać charakterystykę strunowców na przykładzie lancetnika
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować budowę i biologię lancetnika jako pierwotnego strunowca - objaśniać zasadnicze różnice w planie budowy strunowców i bezkręgowców
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawić rozwój zarodkowy i organogenezę na przykładzie lancetnika - wskazać na podstawowe różnice w sposobie bruzdkowania zwierząt pierwo- i wtóroustych - objaśnić filogenezę strunowców na przykładzie drzewa rodowego
Ryby	miemy	<ul style="list-style-type: none"> - wykazać podstawowe cechy budowy i wybrane czynności życiowe ryb w powiązaniu z trybem życia - wymienić znane gatunki ryb słodkowodnych i morskich
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - wykazać przystosowania ryb w budowie morfologicznej, anatomicznej i fizjologii do środowiska życia - wyróżniać gatunki chronione
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - porównać ryby chrzęstnoszkieletowe i kostnoszkieletowe - wskazać na charakterystyczne cechy ryb słodkowodnych i morskich

	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wykazać znajomość biologii ryb (zachowania instynktowne) - przedstawić radiację adaptacyjną ryb - analizować przystosowania w ekosystemie
Płazy	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - podać podstawowe cechy budowy i czynności życiowe płaza na przykładzie żaby - wymienić przystosowania do wodnołądowego trybu życia - podać przykłady przedstawicieli płazów
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować przystosowania do trybu życia na podstawie budowy i biologii płazów bezogonowych i ogoniastych - wyróżniać gatunki chronione
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżniać cechy charakterystyczne wybranych przedstawicieli różnych rzędów płazów krajowych i egzotycznych - analizować biologię rozrodu płazów
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawić osiągnięcia ewolucyjne płazów w porównaniu z rybami - charakteryzować filogenezę płazów
Gady	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - omówić podstawowe cechy budowy gadów jako kręgowców lądowych na przykładzie jaszczurki - wymieniać gady chronione w Polsce
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśniać przystosowania gadów do lądowego trybu życia na podstawie budowy morfologicznej, anatomicznej i biologii - analizować rozwój błon płodowych i ich znaczenie w procesie ewolucji
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wykazać cechy przystosowawcze do środowiska na przykładach wybranych przedstawicieli - przedstawić radiację adaptacyjną gadów mezozoicznych i przyczyny ich wyginięcia

	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - analizować przystosowania ekologiczne gadów - przedstawić filogenezę i wielokierunkową radiację adaptacyjną gadów
Ptaki	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - omówić budowę i biologię ptaków na wybranym przykładzie - wskazać rolę ptaków w przyrodzie i gatunki chronione
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawić związek budowy i czynności ptaka z trybem życia - wyjaśnić pojęcie stałocieplności - charakteryzować biologię rozrodu ptaków
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - dokonać przeglądu systematyki ptaków, z uwzględnieniem ich roli w ekosystemach - charakteryzować różnorodność przystosowań ekologicznych ptaków
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawić pochodzenie ptaków - wykazać znajomość podstaw etologii ptaków
Ssaki	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - podać ogólne cechy budowy i podstawowe czynności życiowe ssaków na wybranym przykładzie, z uwzględnieniem człowieka - omówić wybrane gatunki chronione
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować budowę i funkcjonowanie poszczególnych układów ssaka - analizować przystosowania ekologiczne ssaków - przedstawić biologię rozrodu ssaków

	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - analizować budowę i czynności życiowe ssaka na przykładzie człowieka - przedstawić biologię rozrodu ssaków łozyskowych - dokonać przeglądu systematyki ssaków, ze wskazaniem cech charakterystycznych stekowców, torbaczy i łozyskowców
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować podstawowe zachowania ssaków (wybrane przykłady) - przedstawić radiację adaptacyjną ssaków - wykazać znaczenie biologiczne i gospodarcze ssaków
Ekologia i ochrona środowiska przyrodniczego	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - rozumieć podstawowe pojęcia ekologiczne - charakteryzować podstawowe cechy populacji, biocenozy i ekosystemu - podać źródła zanieczyszczeń środowiska - formułować zasady ochrony środowiska
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - analizować strukturę wiekową i płciową populacji - charakteryzować strukturę troficzną wybranej biocenozy - przedstawić zależności w ekosystemach - wykazać główne źródła zanieczyszczeń powietrza, gleby i wody - dokonać analizy aktualnych problemów ochrony środowiska oraz stanu zasobów przyrody w Polsce i na świecie - omówić przepływ energii i krążenie materii w ekosystemie - objaśniać formy ochrony przyrody - przedstawiać zagrożenia zdrowia i bytu człowieka wynikające z zanieczyszczeń środowiska oraz sposoby zapobiegania degradacji środowiska

	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować strukturę troficzną ekosystemu - wyjaśniać przebieg sukcesji ekologicznej na wybranych przykładach - przedstawiać zależności produktywności ekosystemów od czynników środowiska
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - analizować wpływ zmian środowiska na zdrowie człowieka - analizować wpływ środowiska na choroby cywilizacyjne
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wykazać potrzebę ochrony gatunkowej i biocenotycznej - przedstawić działania podejmowane w zakresie ochrony środowiska, np. dla wybranego ekosystemu - planować działania ochronne w najbliższym środowisku
Biogeografia	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - omówić czynniki wpływające na rozmieszczenie roślin i zwierząt na Ziemi - wymieniać państwa roślinne i krainy zwierzęce - charakteryzować szatę roślinną i zwierzęcą Polski
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - wskazać gatunki endemiczne, reliktowe i kosmopolityczne na wybranych przykładach - analizować czynniki wpływające na rozmieszczenie organizmów na Ziemi - charakteryzować wybrane państwa roślinne i krainy zwierzęce
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wyróżniać gatunki endemiczne, reliktowe i kosmopolityczne flory i fauny Polski - charakteryzować zasięgi wybranych gatunków roślin i zwierząt

Klasa III

Dział programu	Ocena	Wymagania programowe
Odżywianie	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - rozumieć zależności między pokarmem a funkcjami organizmu - omówić podstawowe pojęcia: metabolizm, anabolizm, katabolizm, autotrofizm, heterotrofizm, fotosynteza, chemosynteza - podawać przykłady organizmów autotroficznych i heterotroficznych - przedstawić elementy budowy przewodu pokarmowego człowieka - wymienić związki budulcowe, energetyczne i regulujące w organizmie
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować rolę wody i składników mineralnych w procesach życiowych organizmu roślinnego i zwierzęcego - omawiać budowę przewodu pokarmowego człowieka - objaśniać procesy anabolizmu i katabolizmu - przedstawić przebieg, lokalizację i czynniki wpływające na fotosyntezę - porównać fotosyntezę i chemosyntezę - przedstawić zasady racjonalnego odżywiania w różnych okresach życia
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować bilans wodny roślin i zwierząt - analizować związek budowy z czynnościami przewodu pokarmowego - wskazać główne enzymy trawienne i produkty trawienia związków organicznych - podać przykładowe schorzenia przewodu pokarmowego i ich profilaktykę - wykazać zależności i potrzeby racjonalnego żywienia się w różnych okresach życia

	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wskazać związek między sub-mikroskopową strukturą chloroplastu a jego funkcją - omówić zależności między fosforylacją cykliczną a niecykliczną - analizować przystosowanie zwierząt do pobierania, trawienia i wchłaniania pokarmów - przedstawiać objawy wybranych chorób przewodu pokarmowego, ze wskazaniem przyczyn ich rozwoju - układać jadłospisy, ze szczególnym uwzględnieniem okresu dojrzewania i okresu młodzieńczego
Oddychanie	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - znać etapy procesu oddychania tlenowego i beztlenowego - wymieniać narządy wymiany gazowej u roślin i zwierząt - przedstawiać funkcje zasadniczych odcinków układu oddechowego człowieka - podawać podstawowe schorzenia układu oddechowego
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować substraty, czynniki i główne etapy oddychania tlenowego i beztlenowego - porównać narządy wymiany gazowej organizmów lądowych i wodnych - przedstawić zależności między funkcjami a budową poszczególnych odcinków układu oddechowego - wskazać czynniki szkodliwe dla układu oddechowego - analizować pojemność życiową płuc oraz ilość i jakość wymienianego powietrza

	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - rozumieć związek między budową mitochondrium a przebiegiem i lokalizacją procesu oddychania tlenowego - porównać bilans oddychania tlenowego i beztlenowego - analizować wykorzystanie energii w organizmach żywych - przedstawić profilaktykę schorzeń układu oddechowego - wykazać, w jaki sposób zanieczyszczenie powietrza przyczynia się do schorzeń układu oddechowego
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować przebieg oddychania tlenowego i beztlenowego na poziomie komórkowym - wyjaśniać znaczenie tego procesu - wskazać przyczyny różnych schorzeń układu oddechowego
Transport substancji, płyny ustrojowe i wydalanie	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiać rodzaje transportu w roślinach i u zwierząt - omawiać płyny ustrojowe i ich funkcje - opisać budowę naczyń krwionośnych i serca, z wykazaniem poszczególnych funkcji - określać podstawowe produkty przemiany materii - wskazać elementy budowy układu wydalniczego człowieka - rozumieć zagrożenia i czynniki ryzyka powodujące choroby układu krążenia

	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować skład płynów ustrojowych i ich funkcje w organizmie - wskazać przystosowanie anatomiczne i fizjologiczne do transportu w roślinach oraz rodzaje transportu - przedstawić wnioski związane z zachowaniem się komórki w różnych roztworach - analizować proces pobierania i przewodzenia wody oraz transpirację - wykazać zależności między układami: pokarmowym, oddechowym i krążenia - przedstawić cykl mocznikowy i mechanizmy wydalania zbędnych produktów przemiany materii - wskazać choroby układu wydalniczego i ich profilaktykę
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiać znaczenie diagnostyczne podstawowych badań morfologicznych krwi i moczu - analizować układ krążenia zwierząt; składniki krwi - wyjaśnić mechanizmy związane z pobieraniem i przewodzeniem wody w roślinie - analizować czynniki ryzyka chorób układu krążenia
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - dokonywać prób interpretacji wyników analitycznych krwi i moczu - przedstawić istotę konfliktu serologicznego - wyjaśnić wpływ stylu życia na choroby układu krążenia - wykazać związek między wzrostem ciśnienia komórkowego liścia a mechanizmem działania aparatów szparkowych

Regulacja i koordynacja procesów życiowych	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - sklasyfikować i omówić ruchy roślinne - scharakteryzować budowę i czynności układu nerwowego człowieka - przedstawić rozmieszczenie gruczołów wydzielania wewnętrznego człowieka - zdefiniować homeostazę
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - scharakteryzować wrażliwość i ruchy roślin - wyjaśnić pojęcie fitohormonów - omówić przebieg i sens regulacji hormonalnej w roślinach - analizować budowę układu nerwowego i podstawowych narządów zmysłu: wzroku i słuchu - wyjaśnić zasady działania układu dokrewnego zwierząt - podać przykłady hormonów człowieka - wskazać czynniki zagrożenia dla układu nerwowego
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić mechanizmy działania hormonów roślinnych - wskazać współdziałanie układu nerwowego i hormonalnego w zachowaniu homeostazy organizmu - objaśnić podstawowe mechanizmy regulacji hormonalnej w organizmie człowieka - przedstawiać mechanizm odruchów - scharakteryzować czynniki wywołujące schorzenia układu nerwowego i profilaktykę
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić mechanizmy wywołujące taksję, tropizmy i nastie na wybranych przykładach - dokonać analizy porównawczej układu nerwowego kręgowców - lokalizować wybrane ośrodki nerwowe i przedstawiać ich funkcje - przedstawić mechanizm i znaczenie stresu

Rozmnażanie i rozwój organizmów	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - scharakteryzować rozmnażanie wegetatywne i płciowe roślin - przedstawić podstawowe stadia rozwojowe rośliny - przedstawić sposoby rozmnażania się zwierząt - omówić elementy budowy układu rozrodczego człowieka i ich funkcje - wyróżnić główne etapy rozwoju osobniczego człowieka - wskazać choroby człowieka przenoszone drogą płciową i profilaktykę tych schorzeń - omówić różne metody regulacji poczęć i czynniki szkodliwe dla rozwoju płodu
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - analizować sposoby rozmnażania się roślin i zwierząt - przedstawić proces oogenezy i spermatogenezy zwierząt - omówić, jak powstaje nasienie roślin - wskazać na zależności między budową a funkcją poszczególnych elementów układu rozrodczego człowieka - charakteryzować rozwój osobniczy człowieka ze szczególnym uwzględnieniem fazy embrionalnej - przedstawić wpływ czynników na rozwój płodu - wskazać zagrożenie dla zdrowia i życia wynikające ze schorzeń przenoszonych drogą płciową (choroby weneryczne, AIDS itp.) - analizować cykl rozwojowy wybranej rośliny

	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - analizować stadia rozwojowe wybranych zwierząt - porównać sposoby rozmnażania się roślin i zwierząt - przedstawić graficznie oogenezę i spermatogenezę oraz budowę komórki jajowej i plemnika - charakteryzować główne etapy rozwoju zarodkowego i płodowego człowieka
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić sens ewolucyjny redukcji gametofitu w roślinach - wskazać związek budowy układów rozrodczych zwierząt ze środowiskiem ich życia - dokonać analizy mechanizmów wzrostu i różnicowania się komórek roślinnych i zwierzęcych
Wybrane zagadnienia z etologii	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić podstawowe sposoby zachowania się zwierząt (pobieranie pokarmu, obrona, zachowania rozrodcze, opieka nad potomstwem i życie społeczne)
	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować wrodzone formy zachowania zwierząt oraz nabywanie doświadczeń i uczenie się
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - interpretować zachowania się różnych zwierząt na przykładach - wskazać przystosowawczą wartość sposobów zachowania się

bardzo dobry

- analizować behavior człowieka
- wyjaśniać wpływ cywilizacji na przystosowawczą wartość zachowania się człowieka

dobry

Klasa IV

Dział programu	Ocena	Wymagania programowe
Dziedziczność i zmienność organizmów	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować prawa Mendla - rozwiązywać proste krzyżówki genetyczne - przedstawiać chromosomową teorię dziedziczności
Nagonasienne	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - wyróżniać rodzaje zmienności w przyrodzie - wskazywać czynniki mutagenne - określać cechy kodu genetycznego - wyjaśnić pojęcie genu - omawiać podstawowe zagadnienia dotyczące znaczenia genetyki
Okrytonasienne	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiać budowę i rolę kwasów nukleinowych - rozwiązywać krzyżówki jednogenowe i dwugenowe - przedstawiać mechanizm dziedziczenia płci i cech sprzężonych z płcią - charakteryzować różne rodzaje zmienności na przykładach - przedstawiać wybrane cechy dziedziczne człowieka - wykazać rolę czynników mutagennych w procesie dziedziczenia - analizować mechanizm działania genu - przedstawiać proces biosyntezy białka - omawiać znaczenie genetyki w medycynie, uprawie i hodowli

	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić istotę mendeleizmu i jego znaczenie dla rozwoju współczesnej genetyki - interpretować chromosomową teorię dziedziczności - wyjaśniać proces replikacji oraz biosyntezy białka - określać pojęcie genu i mechanizm jego działania - rozwiązywać krzyżówki genetyczne o większym stopniu trudności - analizować przykłady zmienności modyfikacyjnej, rekombinacyjnej i mutacyjnej - wykazać rolę genetyki we współczesnych naukach przyrodniczych
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiać graficznie proces replikacji oraz transkrypcji i translacji - analizować regulacyjną funkcję genów - przedstawiać założenia inżynierii genetycznej - wyjaśnić zależności między inżynierią genetyczną a biotechnologią na przykładach
<p>Podstawowe problemy ewolucji</p>	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiać dowody ewolucji z różnych dziedzin biologii - wymienić główne etapy rozwoju ewolucyjnego organizmów roślinnych, zwierzęcych i człowieka - wskazać czynniki i prawidłowości ewolucji - przedstawić główne założenia teorii ewolucji

	dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiać bezpośrednio i pośrednio dowody ewolucji z różnych dziedzin biologii - wyszczególnić główne etapy rozwoju rodowego organizmów - charakteryzować podstawowe czynniki, prawidłowości i mechanizmy ewolucji - przedstawić znaczenie teorii ewolucji K. Darwina dla współczesnej teorii ewolucji - wyjaśnić współczesne poglądy na powstanie życia na Ziemi
	dobry	<ul style="list-style-type: none"> - analizować dowody ewolucji z różnych dziedzin biologii - charakteryzować główne etapy rozwoju ewolucyjnego organizmów - oceniać wkład darwinizmu i lamarkizmu dla współczesnej teorii ewolucji - przedstawić poglądy na powstanie gatunków - wyjaśnić ewolucję na podstawie założeń historycznych i współczesnych - przedstawić różne koncepcje biogenezy dotyczące jej etapów
	bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować ery Ziemi, zachodzące zmiany klimatyczne i geologiczne oraz ich wpływ na procesy ewolucji - wyjaśniać koncepcję doboru naturalnego w ujęciu darwinowskim i na podstawie genetyki populacyjnej - wykazać mechanizmy specjacji - przedstawić zależności dotyczące zmian ewolucyjnych gatunków a środowiskiem ich występowania
Antropogeneza	mierny	<ul style="list-style-type: none"> - omówić główne etapy antropogenezy - wskazać cechy łączące człowieka ze światem zwierzęcym i różniące go od zwierząt (swoiste, ludzkie) - wymienić rasy ludzkie i podać ich podstawowe cechy

dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować formy przedludzkie i praludzkie - przedstawiać różnice między homo sapiens a zwierzętami - charakteryzować rasy ludzkie
dobry	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować główne etapy antropogenezy i mechanizmy ewolucji człowieka - wyjaśnić i podać argumenty przemawiające za łącznością człowieka ze światem zwierząt
bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzować czynniki hominizacji - wykazać zależności między ewolucją biologiczną człowieka a ewolucją jego kultury

Trwałość wiedzy zdobywanej przez uczniów na lekcjach biologii w dużej mierze zależy od właściwie zorganizowanej kontroli i oceny z tego przedmiotu. Kontrola i ocena powinny być oparte na nowoczesnych sposobach sprawdzania nie tylko wiadomości, ale także umiejętności uczniów. Dlatego więc staraliśmy się podjąć opracowanie wymagań programowych na oceny szkolne. Propozycje wymagań sprawdzanych przez zespół metodyczny nauczycieli biologii i jest próbą przedstawienia jednolitych kryteriów ocen na stopnie szkolne.

Krzysztof Kapcia